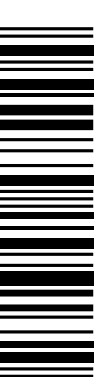




# TRIMITAS



## ŠIMTMEČIO VĒLIAVŲ ŽYGIS



9771392475004

1,99 €



# ČIA UGDOMI LYDERIAI

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO  
LIETUVOS KARO AKADEMIJA



ŠTĖKIMYBĖ  
KOVOS DVASIA  
INICIATYVUMAS  
PROFESIONALUMAS



© „Trimitas“, 2023  
Leidinio indeksas 5291.  
ISSN 1392-4753

Autorių dėmesiui - medžiagų  
kitam numeriui laukiame iki  
einamojo mėnesio 10 dienos  
imtinai!

LIETUVOS ŠAULIŲ ŽURNALAS

# TRIMITAS

2023 m. Nr. 6 (1374)  
Tiražas 1000 egz.

Išleidžiamas  
paskutinę kiekvieno  
mėnesio savaitę.

## ŠIAME NUMERYJE:

- 2 **ŠAULIŠKA INICIATYVA.** Bėgimas lavina kūną, partizanų dainos užkuria širdis | RITA GUDĖ
- 4 **ŽYGIS.** Šimtmečio vėliavų žygis - daugiaprasmiškas istorijos pasakojimas
- 6 **IŠEIVIJOS ŠAULIAI.** Išeivijos šaulių šeimoms svarbu išlaikyti tradicijas | VILMA KAVA
- 8 **JAUNIEJI ŠAULIAI.** XXV jaunųjų šaulių žaidynės: pergalė aplanko tuos, kurie yra vieningi | VALDAS KILPYS
- 12 **VIENAS IŠ MŪŠŲ.** Stasys Pūtvis: „Niekada nenorėjau tapti gyvu paminklu prosneliui“ | AUŠRA GARNIENĖ
- 14 **POKALBIS.** Žmogus grėsmės akivaizdoje | DOVILĖ PUKERTAITĖ
- 16 **IŠMOKTOS PAMOKOS.** Kvartalinių stulpeliai: kaip jais pasinaudoti pasiklydus | EDUARDAS KLIMENKA, GABRIELIUS E. KLIMENKA
- 18 **PLAKATAS.** Kovinis dronas „Switchblade 600“
- 20 **NUOMONĖ.** Etika ir etiketas karinių konfliktų metu | VALDAS KILPYS
- 22 **DEZINFORMACIJOS DŽIUNGLĖSE.** Priešo perversinio ir nuvertinimo fenomenas: kaip mitologizuojame priešiškas pajėgas | GABRIELIUS E. KLIMENKA
- 24 **CIVILINĖ SAUGA.** Slėptuvės: ką derėtų žinoti? III dalis | KĘSTUTIS ŠČEVINSKAS
- 26 **INSTRUKTORIAI KALBA.** Laura Gaidelytė: „Ką išmoksitė, ant pečių per pratybas nešti nereikės“ | DOVILĖ PUKERTAITĖ
- 28 **GINKLO BROLIAI.** Kariūnai, įveikę aukščio baimę, „gimsta ore“ | LINA VAITIEKŪNAITĖ
- 30 **SAJA.** Psichologinės operacijos: kas tai ir kaip nuo jų apsisaugoti? | ANDŽELIKA BLINOVAITĖ
- 32 **ĮDOMIOJI ISTORIJA.** Jūros šauliai tarpukario Lietuvoje | ROMUALDAS ADOMAVIČIUS

**Vyr. redaktorė** Dovilė Pukertaitė  
**Kalbos redaktorė** Sandra Batžekaitė  
**Korespondentas** Valdas Kilpys  
**Dizainas** Greta Janutytė,  
Paulius Budrikis (CRITICAL)

**Redakcijos kolegija:**  
Žilvinas Neliubšys (CV narys)  
Aurimas Navikas (CV narys)  
Augustas Žukauskas (CV narys)  
Aušra Garnienė (Komunikacijos skyriaus vedėja)  
Gabrielius E. Klimenka (šaulys)  
Gertrūda Šitkauskaitė (neformaliojo švietimo mokytoja)  
Irena Šalaviejiienė (išeivijos šaulė)

**Viršelio nuotrauka:** Krašto apsaugos savanorių pajėgų Žemaičių apygardos 3-iosios rinktinės

**Leidėjas:** Lietuvos šaulių sąjunga  
facebook.com/sauliusajunga.lt

**Adresas:** Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva.  
el. p. redakcija@sauliusajunga.lt

Kasdienės naujienas apie Lietuvos šaulių sąjungą skaitykite oficialiame tinklalapyje [www.sauliusajunga.lt](http://www.sauliusajunga.lt)

Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone. Rankraščiai negrąžinami ir nerecenzuojami.

Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuvę.

Spausdino UAB „JUDEX SPAUDA“  
Europos pr. 96C, LT-46351, Kaunas



Projektą „Visuomenė karo akivaizdoje: paradigmos kaita“ (straipsniai: „Žmogus grėsmės akivaizdoje“, „Etika ir etiketas karinių konfliktų metu“, „Priešo perversinio ir nuvertinimo fenomenas: kaip mitologizuojame priešiškas pajėgas“) remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas.

2023 m. skirta 4 000 eurų.



WWW.LKA.LT  
@karoakademija

+370 682 31072  
@lietuvos\_karo\_akademija

LKA.ATRANKA@MIL.LT  
lietuvos karo akademija



# BĖGIMAS LAVINA KŪNĄ, PARTIZANŲ DAINOS UŽKURIA ŠIRDIS

TEKSTAS IR NUOTRAUKA:  
Rita Gudė

# 1

1. Bėgimas palei Nerį su šauliška uniforma - pavyzdys ir šauliams, ir visuomenei.

Lietuvos šaulių sąjungos Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės šauliai kiekvieno mėnesio paskutinį penktadienį buriasi į kitokį nei įprasta bėgimą – su šauliška uniforma ir skanduotėmis. Nors kol kas būriai nedideli, kovo pabaigoje prasidėjęs projektas daliai šaulių jau tampa tradicija. Vieni iš prisijungusiųjų žavisi idėja, nors niekada nebėgioja ir sportuoja retai, kiti, priešingai – aktyvaus gyvenimo būdo entuziastai, nuolat ieškantys įdomesnių judesio formų.

1

Tačiau visus šio projekto dalyvius suvienija bendra idėja – praleisti laiką dėvint uniformą ne tik šventinių minėjimų, rikiuočių ar pratybų metu, bet ir garsiai skanduojuant palei Nerį. Projekto sumanytojo Tado Jurkšto teigimu, bėgimas su šauliška uniforma yra ne tik sporto kultūros skleidimas – uniforma ir skanduotės atkreipia visuomenės dėmesį į organizacijos skleidžiamas idėjas, viena jų – Lietuvos šaulių sąjungos įkūrėjo Vlado Putvinskio-Pūtvio suformuota „Stiprink valią ir kūną“.

## DAUGIAU NEI BĖGIMAS

Vilniuje jau tapo įprasta matyti uniformuotus žmones – šaulius, kurie aktyviai ir savo noru dalyvauja įvairiuose renginiuose, padeda valstybinėms institucijoms bei organizacijoms – taip augindami pilietiškumą ir vystydami pasitikėjimą šauliais visuomenėje. T. Jurkšto įsitikinimu, šauliai išsiskiria iš kitų jėgos struktūrų, nes šauliška veikla yra atvira ir prieinama kiekvienam piliečiui. „Bėgimas su šauliška uniforma, skambių partizaninių dainų skandavimas viešojoje erdvėje jokiais būdais nėra savireklama, – pabrėžia T. Jurkštas. – Tai – tiltas tarp šaulių ir Vilniaus miesto gyventojų, kuriantis pasitikėjimą, saugumo jausmą, pasididžiavimą. Šaulių kelias veda ne į savaitgalio užavimus, o į tikslingą ir pilietišką veiklą. Iš to susiformavo ir pats bėgimo konceptas, bėgimai vyksta paskutinį mėnesio penktadienį. Žmonės linkę nustatyti rėžius, ultimatumus, kad nuo kito mėnesio pradės sportuoti, susiims, darys kažką prasmingo, o čia puikus ir įkvėpiantis pavyzdys – prabėga skanduojuantys šauliai.“

Pagrindinis bėgimo projekto skanduotojas, šaulys Tadas Češkevičius, taip pat neabejoja projekto reikšmingumu: „Projektas moko judėti kartu vienu ritmu, – sureguliuoti tempą, kvėpavimą pagal brolius ir seses taip, kad bėgtum kaip viena bendra jėga. Bėgimas lavina kūną, o partizanų dainos užkuria šaulių ir praeivių širdis, todėl tai itin prasminga.“

## KARTU MES GALIME DAUGIAU

Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės šauliai žingsnelis po žingsnelio nori sustiprinti sporto reikšmę šaulių bendruomenėje, prie to prisideda nemažai profesionalių sportininkų šaulių. Vienas iš šio projekto trenerių, bėgimo atletas Kęstutis Kasakaitis įsitikinęs, kad sportas nėra kažkokios išskirtinės žmonių grupės užsiėmimas: „Manau, kad net nereikėtų išskirti šaulių, jų aktyvumas yra labai svarbus kiekvienam, įvairaus amžiaus žmogui. Geras fizinis

pasirengimas labai reikalingas, kad kaip žmogus būtum stipresnis ir sveikesnis.“

Rinktinės vadas mjr. Mindaugas Millius pabrėžia, kad šauliai padeda vieni kitiems tobulėti, – taip auga rinktinė ir kiekvienas iš mūsų: „Vienas iš Lietuvos šaulių sąjungos uždavinių yra propaguoti sveiką gyvenimą. Šauliai iš esmės yra aktyvūs ir labai motyvuoti, organizacijoje yra daug profesionalių sportininkų, yra palankios sąlygos burtis bendraminčiams, todėl sudėję šiuos elementus į vieną galime gauti labai efektyvų būdą skatinti sportą ir siekti aukštų asmeninių rezultatų. Džiaugiuosi, kad projektas įtraukia vis daugiau šaulių, tai puikus pavyzdys, kad kartu mes galime daugiau!“

## SPORTAS – DISCIPLINA

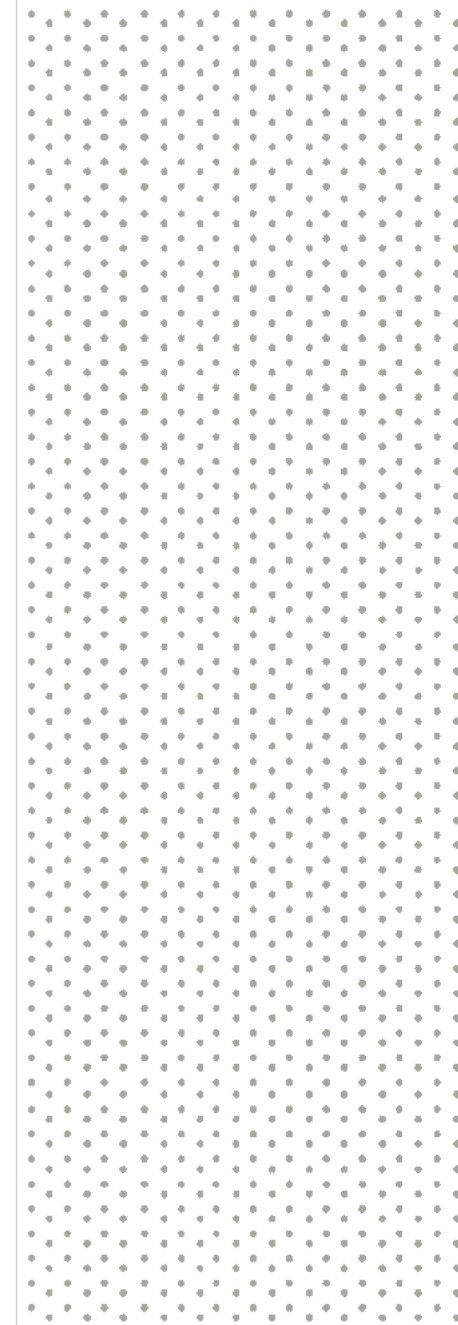
Treniruotes veda bėgimo pasaulyje gerai žinomi bėgikai ir treneriai – Karolis Urbelionis ir K. Kasakaitis. Treneriai, būdami ir rinktinės šauliai, mielai dalijasi savo patirtimi, žiniomis, kuriomis projekto dalyviai gali pasinaudoti ir treniruodamiesi savarankiškai. K. Urbelionis įsitikinęs, kad šis bėgimas su uniforma palei Nerį neabejotinai prisideda prie sporto populiarinimo šaulių bendruomenėje, nes nepaisant nelengvo krūvio pratybų metu šauliai, kaip ir didelė dalis visuomenės, neturi sporto rutinos savo kasdienybėje. Bėgimo atletas siūlo paieškoti balanso, nes bėgti kartą per mėnesį – negerai, negerai ir viršyti savo galimybių ribas, treniruotis per daug, kai nesi tam pasiruošęs. Kiekvienam žmogui, ypač dirbančiam sėdimą darbą, kasdien suplanuota aktyvi veikla yra be galo reikalinga ne tik fizinei, bet ir psichologinei sveikatai: „Fiziškai aktyvūs žmonės būna pozityvesni, aukštesnės savivertės, rečiau turi žalingų įpročių, jie koordinuotesni, mažiau skundžiasi sveikatos problemomis, nutukimu, virškinimo, širdies ar kvėpavimo problemomis. Tačiau verta pabrėžti, kad fizinis aktyvumas duoda naudos tik tada, kai jis yra reguliarus.“

Karoliui antrina nuolat projekte dalyvaujantis T. Češkevičius: „Nesu labai didelis sportininkas, bet gyvenime sportas užima gana didelę dalį. Visų pirma, sportas man yra disciplina, sugebėjimas pakelti save nuo sofos ir nubėgti tuos nelemtus tris kilometrus. Kiekvieną dieną. Antra, sportas yra iššūkis, sugebėjimas išsikelti tam tikrą tikslą ir jo sistemingai siekti.“

## KAIP PRISIJUNGTI?

Kiekvienas šaulys, norintis įkvėpti Vilnių bėgimu palei Nerį su šauliška uniforma, pirmiausia turi būti bent kartą per metus sveikatą patikrinęs asmuo, o bėgimo dieną gerai jaustis. Nauji dalyviai gali

prisijungti prie šio projekto kiekvieno mėnesio paskutinį penktadienį 19.00 val. prie Baltojo tilto, kur pirmiausia susipažįstama su naujai prisijungusiais, taip pat išsiaiškinamos prisijungusiųjų fizinės galimybės, pradamas apšilimas ir pasileidžiama bėgti. Nors, žvelgiant į aplinkinių reakcijas, kyla pagunda skuosti, kiek kojos neša, treneris nuramina ir sulaiko komandą, kad ji bėgtų kiekvienam tinkamiausiu ritmu, apytikriai apie 3–5 kilometrus. Bėgant vilkima uniforma be galvos apdangalo, vasarą viršutinė dalis paliekama namie – bėgama tik su Lietuvos šaulių sąjungos marškinėliais. Daug kam kyla klausimas dėl avalynės – ar patogiu bėgti ne su sportiniais bateliais? Kadangi atstumas nėra labai didelis, nepatogumo nesijaučia, o dėl nutrintų kojų dar niekas nesiskundė! x





1

# ŠIMTMEČIO VĒLIAVŲ ŽYGIS – DAUGIAPRASMIS ISTORIJS PASAKOJIMAS

**Tris dienas trukęs Šimtmečio vėliavų žygis, skirtas paminėti Klaipėdos krašto prijungimo prie Didžiosios Lietuvos 100-metį, birželio 18-ąją finišavo Klaipėdoje. Žygio dalyviai ne tik išbandė savo ištvėrę ir galimybes, bet ir tapo gyvosios istorijos kūrėjais, paliudydami šaulių svarbą prieš 100 metų ir šiandien.**

## SVETINGAI PASITIKO ŽYGEIVIUS

Šauliai, Krašto apsaugos savanorių pajėgų kariai, pasieniečiai, savivaldybių ir kitų institucijų atstovai, žygių mėgėjai įveikė ištisą ilgą kone 200 kilometrų maršrutą per istorines Mažosios Lietuvos žemes dabartinėje Lietuvoje. Ir ne šiaip sau tiesiog nuėjo tokį atstumą – viso žygio metu buvo nešama simbolinė penkių metrų ilgio Mažosios Lietuvos ir Didžiosios Lietuvos vėliava, kurią lydėjo vėliavnešiai su mažesnėmis vėliavomis.

„Karšta, sunku eiti, bet nieko, įveiksime! Svarbiausia – be traumų“, – pirmąją žygio dieną keliavę jaunieji šauliai buvo optimistiškai nusiteikę. Tiesa, tolesnes žygio atkarpas turėję įveikti šauliai ir žygeiviai gavo ne tik lietaus, bet ir krušos.

NUOTRAUKOS: Valdas Kilpys

„Gražią vasaros naktį greitai pakeitė tikras šauliškas oras su kiaurai merkiančiu liutumi. Visai kiaurai – neliko nė vieno sauso milimetro. Daugiau kaip 20 kilometrų trasą ryte užbaigėme vėliavos pašventinimu Šilutėje“, – įspūdiškai dalijosi Suvalkijos šaulių 4-osios rinktinės vadas Egidijus Papečkys.

Šilutėje žygeivių laukė ir pučiamųjų orkestras, ir katalikų bei liuteronų dvasininkai, pašventinę Mažosios Lietuvos ir Didžiosios Lietuvos vėliavą. O ir kituose pasikeitimo taškuose žygeivius svetingai priėmė vietos bendruomenės: dalijo vandenį, pavaišino arbata, kėlė ūpą su muzika ir dainomis.

Prie žygeivių pirmajame ir paskutiniame etapuose prisijungė ir Lietuvos šaulių sąjungos vadas plk. lt. Linas Idzelis. „Kartais reikia, kad ant kojų pūslių pritrintų, bet šįsyk nepritrinė“, – juokavo vadas.

## BE ŠAULIŲ NEBŪTŲ LAIMĖJIMO

„Lietuva pagarbiai mini ir švenčia 100 metų Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos sukaktį. Šis Lietuvos šaulių sąjungos organizuotas žygis yra daugiaprasmis istorijos pasakojimas apie XX amžiaus Lietuvos kelią į nepriklausomybę, – pastebėjo Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus direktorius dr. Jonas Genys. – Pirmiausia, žygis primena labai reikšmingą šaulių vaidmenį 1923-ųjų sausio dienomis. Be jų, kaip ir be Lietuvos kariuomenės, savanorių, vietinių gyventojų, šio laimėjimo nebūtų buvę.“

Pasak J. Genio, labai stipri ir Šimtmečio vėliavų žygio idėjos sąsaja su Lietuvos istorija – maršrutas nusitęsė Melno taikos sutartimi (1422 m.) įtvirtinta valstybine siena tarp Ordino ir LDK. „Ji ilgus šimtmečius buvo ne tik skiriančioji valstybių siena, bet ir Mažosios (Prūsų) Lietuvos riba, kuri ne tik skyrė politškai, ekonomiškai skirtingus regionus, bet ir jungė Mažosios ir Didžiosios Lietuvos kultūras, padėjo ypatingomis sąlygomis išlikti lietuviškam žodžiui, raštui, pagaliau – padėjo pamatus tautinei savimonei ir Lietuvos valstybingumui“, – akcentavo muziejaus vadovas.

Būtent Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus direktoriui dr. J. Geniui ir buvo įteikta žygeivių iš Smalininkų į Klaipėdą atnešta simbolinė penkių metrų ilgio Mažosios Lietuvos ir Didžiosios Lietuvos vėliava. Muziejuje ji bus saugoma ir rodoma ateities kartoms.

Šiomet minint Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos šimtmetį, Seimas 2023-iusius yra paskelbęs Klaipėdos krašto metais, o žygį šiai ypatingai istorinei datai paminėti neatsitiktinai organizavo Lietuvos šaulių sąjunga – Klaipėdos atvadavimo organizatoriai buvo šauliai, sudėlioję veiksmų planą ir ryžtingai jį įgyvendinę kartu su 5-ojo ir 8-ojo pėstininkų pulkų kariais ir karininkais, 1-ojo husarų pulko kavaleristais, Karo ir Karo policijos mokyklų kariūnais.

„1923 metais įvykusio Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos būtinybę gerai suvokė tuometė Lietuvos Vyriausybė, vadovaujama Ernesto Galvanausko. Tik kontroliuodama Klaipėdos uostą, jauna Lietuvos valstybė galėjo būti ekonomiškai nepriklausoma. Šiomet minėdami Klaipėdos prijungimo prie Lietuvos šimtmetį turėjome puikią progą žygiu Mažosios Lietuvos žeme iki mūsų Klaipėdos įprasinti šį svarbų istorinį įvykį“, – sakė Lietuvos šaulių sąjungos vadas plk. lt. L. Idzelis.



2

1. Žygeiviai, įveikę beveik 200 km, žygiuoja Klaipėdos miesto gatvėmis.

2. Lietuvos šaulių sąjungos Garbės sargybos kuopos vadas Saulius Slavinskas sulankstyta vėliavą įteikė Sąjungos vadui.

3. Žygio vėliava Sąjungos vado perduota Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus direktoriui dr. Jonui Geniui, kad muziejuje būtų saugoma ir rodoma ateities kartoms.



3

## IMI, DARAI IR PADARAI

Klaipėdiečiai ir miesto svečiai birželio 18-ąją gausiais plovimais pasitiko Šimtmečio vėliavų žygio dalyvius miesto širdyje – Teatro aikštėje. Susirinkusieji turėjo išskirtinę progą pamatyti iškilmingą Mažosios Lietuvos ir Didžiosios Lietuvos vėliavos perdavimo ceremoniją. Ją vainikavo Lietuvos šaulių sąjungos Garbės sargybos kuopos šaulių atliekamos trys pagarbos salvės už Klaipėdos prijungimo prie Didžiosios Lietuvos 100-metį, už Lietuvos šaulių sąjungą ir už visos Lietuvos žmones.

Minint svarbų istorinį įvykį – Klaipėdos krašto prijungimo prie Didžiosios Lietuvos 100-metį – Lietuvos šaulių sąjunga dovanavo klaipėdiečiams ir miesto svečiams šventinį koncertą, kuriame pasirodė Lietuvos kariuomenės Karinių jūrų pajėgų pučiamųjų orkestras (meno vadovas ir dirigentas Egidijus Miknius).

Klaipėdos etnokultūros centro folkloro ansamblis „Alka“ (vadovai Elena Šalkauskienė ir Jonas Kavaliauskas), Kretingos r. kultūros centro vyrų folkloro grupė „Andulė“ (vadovė Elena Šalkauskienė), atlikėja Kristina Jatautaitė-Stanevičienė.

Šimtmečio vėliavų žygis prasidėjo birželio 16-ąją Smalininkuose, o baigėsi birželio 18-ąją Klaipėdoje. Apie 200 kilometrų kelią žygeiviai keliavo ir vėliavas nešė estafetės principu: vieną maršruto atkarpą įveikę žygeiviai vėliavas perduodavo kitiems dalyviams, laukiantiems iš anksto numatytose vietose. Vidutinis vienos žygio atkarpos atstumas – apie 25 kilometrai.

„Reikia turėti tikslą ir jo siekti. Jei tingėsi, nieko nepasieksi. O imi, darai ir padarai“, – pasibaigus žygiui sakė Šaulių sąjungos vadas plk. lt. L. Idzelis. x

# IŠEIVIJOS ŠAULIŲ ŠEIMOMS SVARBU IŠLAIKYTI TRADICIJAS

TEKSTAS: Vilma Kava

NUOTRAUKA: asmeninis Bikulčių šeimos archyvas

**Lietuvos šaulių sąjungos išeivijoje vado pavaduotoja Roma Bikulčius ir Klaipėdos jūrų šaulių kuopos vadas Giedrius Bikulčius sutiko su „Trimito“ skaitytojais pasidalyti savo šeimos istorija ir gyvenimo už Atlanto, Čikagoje, ypatumais.**

## ISTORIJS PRADŽIA

Klaipėdos jūrų šaulių kuopos vado Giedriaus Bikulčiaus senelis Stasys Bikulčius 1919–1923 metais buvo Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris. Kai 1944 metais Stasys su žmona Sofija ir vaikais traukėsi į Vakarų, Lietuvoje, taip susiklosčius aplinkybėms, kartu su močiute liko vienas sūnus, būsimas Giedriaus tėtis, septyniolikos metų Algirdas.

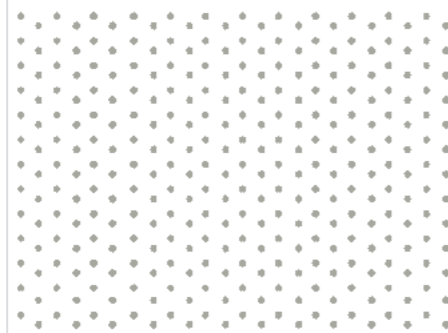
Stasys ir Sofija Bikulčiai apsigyveno Čikagoje. 1989 metais Giedrius su mama Aldona taip pat atvyko pas savo šeimą, tačiau savo senelio nebesutiko. Čia jų laukė tėtis Algirdas, kuris į Ameriką buvo atvažiavęs metais anksčiau. Būsiamam Klaipėdos jūrų šaulių kuopos vadui G. Bikulčiui tuo laiku buvo trylika.

Į Šaulių sąjungą išeivijoje Giedrius įstojo 1997 metais. Šaulys buvo ir Giedriaus senelis Stasys, taip pat ir vienas tėvo brolis – Bronius. Visi Bikulčiai priklauso tai pačiai Klaipėdos jūrų šaulių kuopai.



1

3



1. Roma ir Giedrius Bikulčiai.

## ŠAULYSTĖ

Paklaustas, ar šeimos istorija paskatino Giedrių tapti šauliu, jis papasakojo vieną įvykį.

Tuo metu Giedrius studijavo. Mama Aldona patarė kreiptis į Lietuvių fondą, kuris kasmet skiria stipendijas aktyviai lietuvių puoselėjantiems studentams. Giedrius pasvarstė ir nusprendė, kad bus šauliu. Juo ir tapo.

Deja, Lietuvių fondo stipendijos jis negavo, ją skyrė kitiems žmonėms, kuriais Giedrius pažįsta. Pasak jo, metų praėjo, tačiau jį lietuvišką veiklą taip ir neįsitraukė, o jis paskendo šaulystėje. „Keistai kartais susiklosto gyvenime situacijos“, – prisimindamas pirmus žingsnius šaulystės link su šypsena veide sako Giedrius.

Kai ilgametis išeivijos šaulys Juozas Mikulis, kuopai vadovavęs 35-erius metus, dėl amžiaus atsistatydino, broliai ir sesės šauliai 2015 metais G. Bikulčių išrinko Klaipėdos jūrų šaulių kuopos vadu.

## ŠEIMA

Giedriaus ir Romos teiraujuosi, kaip jiedu susipažino. Abu šypsosi ir Roma nedelsdama ištaria: „Žmona atvažiavo tiesiai pas vyrą į namus.“ Buvo kokie 2000-iejai, dvi draugės studentės nusprendė pasidairyti, kas gero Amerikoje. Atvažiavo, reikia apsisototi, bendri pažįstami sako, yra gera šeima, pas juos gausite kambarį – tai buvo Giedriaus tėvų Aldonos ir Algirdo namai.

Buvo liepos 4 diena – Amerikos nepriklausomybės šventė. Jauni žmonės, dvi draugės ir du vyrukai išėjo į miestą, į tradicinį milžinišką maisto gamintojų „Taste of Chicago“ festivalį. Taip prasidėjo mūsų bendravimas.

Romos draugė ištėkėjo po trijų mėnesių, o jie su Giedriumi susituokė keliais mėnesiais vėliau. „Kaip romantiniuose pasakojimuose, kai pamatai žmogų ir žinai, kad tai bus tavo antroji pusė“, – sako Roma.

Abu sako visada manę, kad sugrįš į Lietuvą, ir patys tėvai Aldona ir Algirdas taip planavo. Bet gimė sūnus Aurimas, vėliau – dukra Julija, laikas ėjo, reikėjo pagalbos Giedriaus tėvams, taip ir pasiliko Amerikoje.

## BŪTI ŠAULIU IR DŽIAUGSMAS, IR ĮSIPAREIGOJIMAS

Roma į Šaulių sąjungą išeivijoje įstojo 2011 metais. Prisimena, tuo metu buvo

pasuošius, Giedrius ruošiasi į Šaulių susirinkimą, Giedriaus mama Aldona klausia Romos, kodėl ji neina? Roma sako, kad niekas nekviečia. Giedrius iš karto: „Einam.“ Jis matė, kad narių mažėja dėl amžiaus, ragino Romą, kad stotų.

Nuėjo į susirinkimą, pakalbėjo, paklausinėjo, ką ji moka, kuo domisi, sako, jeigu tu nori, mes tavęs irgi norime.

Roma įstojo į organizaciją ir beveik iš karto buvo išrinkta į Centro valdybą.

2012 metais vyko Šaulių sąjungos išeivijoje suvažiavimas, ilgametį organizacijos vadą Mykolą Abarių pakeitė naujai išrinktas – Julius Rūtenis Butkus.

Roma sako, ji per suvažiavimą pirmą kartą susitiko su M. Abariumi. Tai – žmogus, kuris palieka įspūdį.

Naujas organizacijos vadas J. Rūtenis Butkus kūrė savo darbo komandą, jis pakalbino Romą, mokančią puikiai ir lietuviškai, ir angliškai, tapti Centro valdybos sekretore.

Prasidėjo intensyvi šauliška veikla, naujas vadas, nauji žmonės, visiems buvo poreikis veikti, buvo malonu dirbti. „Ieškojome būdų, ką mes, kaip šauliai, galėtume padaryti“, – prisimena Roma.

Išrinkus nauju Šaulių sąjungos išeivijoje vadu Ovidijų Bernatoni, Roma liko jo komandoje, Centro valdyboje, tik jau seniai pasikeitusios pareigos – dabar ji vado pavaduotoja.

Ir Giedrius, ir Roma sako, kad dviem šeimose priklausyti Šaulių sąjungai yra ir džiaugsmas, ir įpareigojimas. Sieja bendras interesus ir tikslai, kartu leidi laiką, išmoksti jį paskirstyti. R. Bikulčius įsitikinusi, kad jeigu esi vadovavimo pozicijoje, turi ne tik save įtikinti judėti į priekį, bet ir motyvuoti savo brolius bei seseris šaules.

## VAIKAMS – TĖVŲ PAVYZDYS

Kai pora įsitraukė į aktyvią šaulišką veiklą, vaikai buvo dar maži. Buvo sunku, daug darbo, nes organizacijoje beveik nebuvo jų amžiaus jaunų žmonių. Ir sūnų Aurimą, ir dukrą Juliją visur vesdavosi kartu – važiuodavo ir dalyvaudavo visi, nes Amerikoje negalima vaikų palikti vienu iki 12 metų amžiaus.

Sūnus Aurimas dalyvavo jaunųjų šaulių stovyklose Klaipėdoje ir Ariogaloje, jam jos labai patiko.

„Dukra Julija dar moksleivė, ji yra didelė lietuviybės mylėtoja“, – sako R. Bikulčius.

Jeigu gauna lietuvišką megztinį, eina į amerikiečių mokyklą, dėvi su pasididžiavimu, būti išskirtiniams patinka abiem vaikams.

Kai vaikai buvo mažesni, pora svarstė, ar jie nenukenčia, nes ir Giedrius, ir Roma daug laiko skiria šaulių organizacijai. Grįžti po darbų, pasirūpinti vaikais, laikas gulėti, tada darai visą šaulišką darbą, sėdi, rašai.

Vaikai matė, ką daro tėvai, atsidavimą ir discipliną, ir per laiką viskas pasisuko į gerą.

Ir Aurimas, ir Julija baigė Čikagos lituanistinę mokyklą. Sūnus dar dirbo ten dvejus metus, dabar dirba ir Julija. Ji yra aktyvi skautė, jai patinka skautiška veikla.

## RYŠYS SU LIETUVA

Roma sako, vaikai užauga matydami tėvų gyvenimą. Ji klausia savęs, ar jų šeima tiek dalyvautų lietuviškoje veikloje, jeigu ne Giedriaus tėvų šeimos pavyzdys. Mama Aldona buvo lietuvių kalbos mokytoja, ji išmokė lietuviškai skaityti ir anūkus. Pasiimdavo nuo stalo lietuvišką laikraštį ir dėliodavo žodžius su Aurimu ir Julija.

Giedrius ir Roma kasdien palaiko ryšius su Lietuva, peržvelgia naujienas, kalba su artimaisiais.

Namuose skamba lietuviška muzika iš radijo stoties „Lietus“. Ir vaikai, kai vairuoja automobilį, pasileidžia lietuviškos muzikos, jie žino, kurios dainos dabar populiarios, domisi „Eurovizija“.

Romos ir Giedriaus Bikulčių šeimoje kalbama lietuviškai. Vaikai gimė Amerikoje, pradėjo eiti į mokyklą, tapo įprasciau kalbėti angliškai, bet pora laikėsi nusistatymo ir tradicija susiklostė.

Net susirašinėja žinutėmis su vaikais lietuviškai ir su visais „paukščiukais“ ir „brūkšneliais“. „Patys sau tokią užduotį išsikėlėme, ir dėl to, kad mes su Giedriumi nepamirštume, kaip rašyti, ir kad vaikai išminktų taisyklingai lietuviškai“, – sako Roma.

## IŠLAIKYTI TRADICIJAS

Klaipėdos jūrų šaulių kuopos vadas G. Bikulčius, paklaustas, koks, jo nuomone, yra didžiausias jo vadovaujamos kuopos uždavinys, nedvejodamas atsako, kad išlaikyti tradicijas.

Šaulių sąjungos įkūrėjas Vladas Putvinskis-Pūtvis yra labai aiškiai nusakęs šaulių vertybes: pareiga šeimai, pareiga Tėvynei, pareiga Šaulių sąjungai. Romos ir Giedriaus Bikulčių šeima šių priesakų ištikimai laikosi. x



1

# XXV JAUNŪJŲ ŠAULIŲ SPORTO ŽAIDYNĖS: PERGALĖ APLANKO TUOS, KURIE YRA VIENINGI

TEKSTAS IR NUOTRAUKOS:  
Valdas Kilpys

4

1. Žaidynių nugalėtojai – Žemaitijos šaulių 8-osios rinktinės jaunieji šauliai su Lietuvos šaulių sąjungos vadu plk. ltn. Linu Idzeliu.

2.-3. Jaunųjų šaulių žaidynėse tradiciškai dalyvauja latvių ir estų komandos iš giminingų Lietuvos šaulių sąjungai organizacijų.



2

## JUBILIEJINĖS, UNIKALIOS, ŠAUNIOS

Baigiantis gegužei Balsių stovyklavietėje, Akmenės rajone, vyko bene svarbiausias Lietuvos šaulių sąjungos renginys jaunimui – jaunųjų šaulių sporto žaidynės. Šauliai varžėsi skirtingose rungtyse: vasaros biatlone, orientaciniame žygyje, kliūčių ruože, šaudymo iš mažo kalibro ir pneumatinio šautuvo, vandens bei rikiuotės rungtyse. Vakaraus laukė kultūrinė programa.

Šiųmetės žaidynės – jubiliejinės. Jaunieji šauliai drauge su jaunuoliais iš Generolo Povilo Plechavičiaus kadetų licėjaus, latviais bei estais iš giminingų Lietuvos šaulių sąjungai organizacijų varžėsi jau 25-ąjį kartą. Žaidynių atidarymo ceremonijoje drauge su Baltijos valstybių vėliavomis iškelta mūsų trispalvė ir Sąjungos vėliava, sugiedotas himnas. Atidarymo ceremonijoje jaunuosius šaulius pasveikino žaidynių vadovas, LŠS vado pavaduotojas, jaunųjų šaulių vadas Tadas Venskūnas. Jo teigimu, šiemet buvo nuspręsta žaidynes daryti viena diena trumpesnės, labiau koncentruotas.

Pirmąją dieną jaunieji šauliai bandė jėgas vasaros biatlono rungtyje ir miklino akį šaudydami mažo kalibro šautuvais, o antroji buvo skirta šaudyti pneumatinio šautuvu, orientaciniam žygiui, kliūčių ruožiui ir kiekvieno labai mėgstamai bei daug emocijų keliančiai vandens rungtčiai.

Beje, žaidynės prasidėjo ir dar viena, niekur neįpraktikuojama rungtimi, kurią juokaujant galima pavadinti „nukrapštyk droną iš medžio“. Iš vėliavų stiebų teko konstruoti ilgą kartį ir ja išlaisvinti aukštai šakose įstrigusį įrenginį. Ačiūdie, viskas baigėsi laimingai. »

3





4



5



7



6



8



9

+ **Žaidynės – puiki proga identifikuoti stipriąsias ir silpnąsias savo savybes.**

4. Būrių rikiuotės konkursas. Lietuvos šaulių sąjungos vadui teko nelengva užduotis – vertinti būrio šaulius.

5. Kliūčių ruožas.

6. Ugnies įžiebimas – kantrybės reikalaujanti užduotis.

7. Šaudymo rungtyje vyko atkakli kova – pirmas tris vietas skyrė tik vienas taškas.

8. Jaunieji šauliai turėjo nemenkai paplušėti.

9. Komandinis darbas atneša pergalę – visų yriai turi būti it vieno.

**KOMANDINIS DARBAS – SVARBIAUSIA**

Pasak organizatorių, didžioji dalis rungtių sugalvotos taip, kad pergalę lemtų komandinė dvasia, o ne individualūs dalyvių sugebėjimai. Vienintelė išimtis – šaudymas, kur iš tiesų reikia nemažos koncentracijos ir įgūdžių. Šiemet 22LR šautuvu buvo šaudoma Telšių policijos šaudykloje. Šių eilučių autoriui teko teisėjauti šioje rungtyje, tad drąsiai galima teigti, kad jaunieji šauliai atvyko neprastai pasirengę: nesiblaškę, klausė šaudymo vadovo komandų ir viskas vyko sklandžiai. Tiesa, būta ir ašarų.

Antrosios žaidynių dienos pavakare visi rinkosi prie greta tekančio upelio suformuoto tvenkinio. Klaipėdiškių šaulių parūpinta guminė valtis tik nesusipratėliui atrodė nedidelė ir lengva. Jaunieji šauliai turėjo ją pačiupti, nunešti iki tvenkinio ir apiplaukti nemenką plūdurus pažymėtą atstumą. Šioje rungtyje labai svarbus visos komandos narių darbas. Būta komandų, kurių vyrukai stipriai pasportavę, raumeningi, tačiau kai kiekvienas irkluoja pats sau, pergalės tikėtis neverta. Šios rungties laurai atiteko vilniškiams. Beje, palaikymas nuo kranto taip pat labai svarbus. Šioje „rungtyje“ ypač atkaklios ir balsingos buvo jaunosios šaulės iš Klaipėdos. Jos ne tik garsiai ragino ir palaikė irklais besidarbuojančius vaikus, bet ir po rungties drauge su visais pūkštelėjo į vandenį taip įrodydamos, kad nei šaltis, nei vanduo nesustabdys vieningos komandos.

**BŪRIŲ RIKIUOTĒS KONKURAS**

Atskiro aptarimo vertas būrių rikiuotės konkursas, kuris tradiciškai vyksta paskutinis ir iš jaunųjų šaulių pareikalauja ne tik fizinių, bet ir emocinių jėgų. Nuo pirmosios dienos laisvu laiku stovyklos teritorijoje buvo galima matyti įvairias rikiuotės komandas šilfuojančius jaunuosius šaulius. Regis, šioje rungtyje dėsnis „neprivalgei – neprilaižysi“ negalioja. Jaunieji šauliai treniravosi iki paskutinių minučių.

Darniai su daina įžygiavusius būrius pasitiko Lietuvos šaulių sąjungos vadas plk. ltn. Linas Idzelis, kuriam būrio vadas privalėjo raportuoti ir drauge su juo atlikti būrio šaulių apžiūrą. Regis, dalykas paprastas, bet tik tuomet, kai pačiam nereikia to daryti. Būta visko: ir ašarų, ir nervų, ir net antrų bandymų būrio vadui nesusitvarkius su įtampa.

Konkursą stebėjusi estų jaunuolių iš *Kodutūted* ir *Noored Kotkad* komandos lyderė Jaanika Kutsar neslėpė susižavėjimo jaunųjų šaulių sugebėjimais. „Mūsų organizacijose tiek disciplinos nerasi

nė su žiburium. Mes apskritai nesame tiek militarizuoti, – atviravo ji, – tačiau matant darniai žygiuojančius jaunuosius šaulius gal net pavydas kyla.“

Šiemet jau ketvirtą kartą iš eilės nugalėjo Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės jaunųjų šaulių būrys. Plk. ltn. L. Idzelis kiek vėliau prisipažino, kad jį nustebino pasirengimo lygis, kuris nenusileidžia ir kariuomenei. „Reikės pasistengti, kad nugalėtojų pasirodymus išsvystų ir daugiau žmonių. Jie tikrai to verti“, – sakė Šaulių sąjungos vadas.

**REZULTATAI**

Šiemet XXV jaunųjų šaulių žaidynėse nugalėtojų laurais pasidabino Žemaitijos šaulių 8-osios rinktinės komanda. Antri – Suvalkijos šaulių 4-osios rinktinės jaunieji šauliai, o trečioji vieta atiteko Karininko Antano Juozapavičiaus šaulių 1-osios rinktinės jaunųjų šaulių komandai.

Kiekviena rungtis buvo vertinama atskirai, o paskui išvestas bendras rezultatas. Kompleksinėje rezultatų lentelėje į akis krito labai nedidelis komandų atotrūkis. Pirmąją ir antrąją vietas skiria tik vienas taškas (46 ir 45). Trečioji vieta taip pat netoli: alytiškiai surinko 42 taškus. Tai leidžia daryti išvadą, kad varžytis susirinko apylygiai pasirengę jaunieji šauliai.

Žvelgiant į šaudymą 22 LR kalibro šautuvu – situacija panaši. Pirmąsias tris vietas skiria vos vienas kitas taškas (Gen. Povilo Plechavičiaus šaulių 6-osios rinktinės komanda surinko 319 taškų, Žemaitijos šaulių 8-osios rinktinės komanda – 314 taškų, o Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės jaunieji šauliai – 303 taškus). Panašūs rezultatai ir šaudant pneumatiniu šautuvu. Tačiau vienoje rungtyje atotrūkis tarp komandų tiesiog milžiniškas. Tai orientavimasis vietovėje. Dera pastebėti, kad bent pusė komandų buvo tiesiog diskvalifikuotos, nes „nugrybavo“ visiškai ne į tą pusę. Pasitelkus palydovinę įrangą gyvai buvo galima stebėti, kur juda jaunieji šauliai, tad buvo komandų, kurios sukūrė ne vieną kilometrą eidami klaidinga kryptimi.

Regis, žaidynės – puiki proga identifikuoti ir savo silpnąsias savybes. Orientavimasis – viena iš jų. Jau po žaidynių, nutilus aistroms ir priblėsus įspūdžiams, paklausėme žaidynių vadovo T. Venskūno, kas jam labiausiai įsiminė. „Žaidynės buvo stebėtinai sklandžios. Nebuvo pykčio, nesusipratimų, net rinktinių vadai neturėjo pretenzijų dėl rezultatų. Tai džiugina. Neabejotinas siurprizas: Suvalkijos šaulių 4-osios rinktinės jaunųjų šaulių iškovota antroji vieta. Ryškėja nauji lyderiai“, – šypsojosi T. Venskūnas. x

# STASYS PŪTVIS: „NIEKADA NENORĖJAU TAPTI GYVU PAMINKLU PROSENELIUI“

TEKSTAS: Aušra Garnienė  
NUOTRAUKA: Valdas Kilpys



„Fizinis panašumas yra viena, bet mes – skirtingi žmonės“, – sako Vlado Putvinskio-Pūtvis provaikaitis Stasys Pūtvis, bet žvelgdamas į jį išties gali pamanyti, kad sutikai ano meto bajorą, dvarininką, visuomenės ir kultūros veikėją, rašytoją, knygnešį, žuvininkystės pradininką Lietuvoje, vieną iš Lietuvos šaulių sąjungos įkūrėjų ir ideologą.

1. Vlado Putvinskio-Pūtvis provaikaitis Stasys Pūtvis prie prosenelio biusto Lietuvos šaulių sąjungos štabe.

# 5

## VAIKYSTĖ ŠALIA ĮŽYMYBIŲ

„Tas panašumas į prosenelį išryškėjo tik su brandžiu mano amžiumi. O jaunystėje, man atrodo, nė kiek nekvepėjo panašumu į Vladą Putvinskį-Pūtvi. Kita vertus, daugiausia jo nuotraukų išlikę būtent iš brandesnio amžiaus“, – svarsto Stasys ir prisipažįsta specialiai tikrai nesistengęs supanašėti su garsiuoju savo proseneliu.

Kauniečiai gerai žino Vlado Putvinskio-Pūtvis vardu pavadintą gatvę Kauno centre, Naujamiestyje, kur būta ir iškiliojo Vlado Putvinskio-Pūtvis namų, o visai netoliese, Laisvės alėjoje, 1926-ųjų spalį įsikūrė ir jo idėjiškai subrandinta bei 1919 metais įkurta Lietuvos šaulių sąjunga. Kauno gatvėmis kasdien vaikšto ir Vlado Putvinskio-Pūtvis provaikaitis Stasys.

Nors augo jau sovietmečiu, apie tai, kad prosenelis V. Putvinskis-Pūtvis buvo nusipelnęs Lietuvai žmogus ir Šaulių sąjungos įkūrėjas, Stasys iš savo šeimos žinojo nuo pat sąmoningos vaikystės. „Išskirtinė pagarba jam šeimoje vyravo. Ir aš kaip vaikas tai jaučiau nuo pat

mažumės, – į vaikystės prisiminimus sugrįžta S. Pūtvis. – Savo senelio S. Pūtvis-Putvinskio nepažinau – jis žuvo lageryje, tuomečiame Gorkyje. Senelio trūkumą atpirko mano močiutė Darija Dalė Zubovaitė-Putvinskienė-Pūtvienė, kuri mane faktiškai išgelbėjo nuo sovietinio vaikų darželio: prižiūrėjo, auklėjo, lavino.“

S. Pūtvis puikiai pamena, kaip močiutė jį visur kartu vedavo, o bendraudavo moteris su išskirtiniais žmonėmis, to meto šviesuoliais: nuolat lankydavosi dailininko, kolekcininko, visuomenės veikėjo Antano Žmuidzinavičiaus ir jo žmonos gydytojos stomatologės, buvusios šaulių moterų vadės Marijos Putvinskaitės-Žmuidzinavičienės namuose, pas Mikalojaus Konstantino Čiurlionio žentą architektūros ir architektūros istorijos patriarchą Vladimirą [Vladį] Zubovą ir jo žmoną Danutę Čiurlionytę-Zubovienę, pas muziejininkę Valeriją Čiurlionytę-Karužienę, dainininkę Beatričę Grincevičiūtę, gamtininką Tada Ivanauską. „Visi jie jau buvo brandaus amžiaus, bet man, vaikui, turėjo tikrai labai didelės įtakos. Iki šiol prisimenu tą įspūdį, kurį

jie man darė. V. Čiurlionytė-Karužienė tiesiogiai supažindino su savo brolio Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūryba. A. Žmuidzinavičius vedavo į M. K. Čiurlionio galeriją, rodė savo dovanotus liaudies kūrybos rinkinius ir į sąmonę įdiegė, kad visas Lietuvos menas remiasi liaudies kūryba. Tuos dalykus jau nuo mažų dienų gerai suvokiau“, – prisiminimais dalijasi S. Pūtvis, kurio asmenybei formuojantis svarus buvo ir prosenelio žodis, nors gyvai juodviem susitikti nebuvo lemta.

„Teko mokytis apie sovietinį komunizmą ir kitus panašius dalykus, o namuose skaitydavau Vlado Putvinskio-Pūtvis raštus, kurie man ypač akivaizdžiai rodė, kad visas tas sovietinis mokslas yra tik visiška fikcija, propagandinė teorija be jokio moralinio pagrindo. Sovietmečiu daugelis žmonių gyveno dvilypį gyvenimą, nes protestuoti kažkaip akivaizdžiai prieš tą brukamą ideologiją nebuvo įmanoma: reikėjo oficialiai lyg ir pripažinti, o iš tikrųjų gyventi vadovaujantis visai kitokiomis vertybėmis“, – nelengvą laikotarpio dilemą atskleidžia pašnekovas.

## GIMĖS TOLI NUO LIETUVOS

S. Pūtvis – tremtinių vaikas, gimęs toli nuo Lietuvos, Jakutske, kur susipažino ir susituokė jo tėvai Rimantas ir Irena. Į Sibirą jie buvo ištremti iš skirtingų Lietuvos vietovių, o šeimą sukūrė jau tuomet, kai buvo išleisti iš lagerio Lenos žiotyse.

„Buvau devynių mėnesių, kai 1957 metais tėvai su manimi grįžo į Lietuvą. Visa mano sąmoninga vaikystė prabėgo Kaune. Senelis iš tėčio pusės S. Pūtvis buvo savanoris, vėliau savo laiku – žemės ūkio ministras, o mamos tėtis Pranas Tamulevičius – Lietuvos kariuomenės karininkas, tarnavo Vytenio pulke, turėjo kapitono laipsnį, irgi buvo ištremtas, bet grįžo iš Sibiro“, – apie savo šaknis pasakoja garsios giminės palikuonis.

Savo gyvenimą susiejęs su architektūra, S. Pūtvis neslepia – rinktis architektūros studijas paskatino giminaičiai: jau minėtas V. Zubovas, Rimgaudas Slavinskas. Baigęs tuometį Vilniaus inžinerijos ir statybos institutą, Stasys grįžo į Kauną ir dirbo Politechnikos institute, vėliau – Komprojekte. Prasidėjus Atgimimui, aktyviai įsitraukė į Persitvarkymo Sąjūdžio veiklą, dalyvavo steigiamajame suvažiavime. Kartu su politinėmis permainingomis, keitėsi ir S. Pūtvis darbinė veikla. „Architektas Alfredas Jakučius pakvietė į tuo metu steigiamą Kultūros paveldo skyrių prie Kauno savivaldybės. Iš praktikuojančio architekto perėjau į

paveldosaugą – tuo metu tai buvo toks kultūrinis Sąjūdžio pasireiškimas, o aš tuo metu geriausiai ir įsivaizdavau savo veiklą toje srityje. Kartu ir projektavau, rūpinausi paminklais, kapų priežiūra. Daug bendradarbiau su Jonu Varanavičiumi, kuris vadovavo įmonei „Palikimas“. Ji buvo įsteigta siekiant tvarkyti ir prižiūrėti Lietuvos karinį paveldą. Daug nuveikta šioje srityje. Apie dvejus metus pats vadovavau „Palikimo“ įmonei, bet 1999 metais finansavimas nutrūko, įmonė kultūros viceministro Naglio Puteikio buvo likviduota. Vėl grįžau į Kauno miesto savivaldybės Urbanistikos skyrių, dirbau seniūnijos architektu iki darbinės veiklos pabaigos“, – pasakoja pašnekovas.

## PAKEISTŲ RAIDŽIŲ ISTORIJA

Stasys prisistato pavarde Pūtvis, kaip ir jo tėvas bei senelis. Natūraliai kyla klausimas, kur dingio prosenelio Putvinskio pavardė?

Provaikaitis teigimu, pavardės pakeitimas ir jos sulietuvinimas tarpukariu buvo ganėtinai populiarus reikalas. „Daugybę metų buvo Putvinskiai, mano prosenelis Vladas taip pat buvo Putvinskis. Tautiškumo vėjais Putvinskiai tapo Pūtviais. Pagrindinis iniciatorius buvo mano senelis Stasys. Kai baigė ministro kadenciją Vyriausybėje, rinko medžiagą apie savo protėvius, ir priėjo prie išvados, kad reikia pakeisti savo pavardę. Tai jis galutinai padarė 1939 metais, praktiškai priešpaskutiniiais metais prieš suėmimą. Tą patį padarė ir jo brolis Vytautas. Ir visi į Sibirą buvo ištremti jau su dviem pavardėmis Putvinskis-Pūtvis – kad būtų aiškiau, kas tokie“, – apie pokytį pasakoja S. Pūtvis.

Jo dėdės Vytauto, senelio Stasio brolio, šeimos situacija susiklostė kiek kitaip: gyvenant tremtyje ūraidė pavardė dingio, nes kirilica neturi tokios raidės, o grįžus į Lietuvą dokumentuose lietuvių kalba buvo įrašyta pavardė Putvis – pagal rusiškąją versiją. „Visi Vytauto palikuonys tapo Pūtviais. Mano tėvas Rimantas iš principo išsireikalavo, kad būtų įrašyta ū – taip, kaip originale, pagal senelio Stasio pavardę Pūtvis“, – paaiškina pašnekovas.

Anot jo, Stasys Putvinskis-Pūtvis net su kalbininkais tarėsi dėl pavardės rašybos, mat Pūtvis pavardė kildinama nuo vietovės Pūtvė pavadinimo Šilalės rajone. Buvo ir piliakalnis Pūtvė, viena svarbesnių XIV amžiaus pradžios lietuvių pilių Karšuvos žemėje. „Remiantis istoriniais šaltiniais, XIV amžiuje kryžiuočiai puolė ir istoriniuose šaltiniuose net keletas paminėjimų apie Pūtvės pilį yra. Nuo tos vietovės – ir pavardė. Be to, protėvis Petras Putvinskis, kilęs iš Pūtvės, 1780 metais atėjo užkuriom į Šilo Pavėžupį, į Grauzikų dvarą,

nes vedė Radavičiūtę, ir nuo to laiko Pūtvis istorija siejama su šiuo Žemaitijos kraštu“, – protėvių istoriją gerai žino S. Pūtvis.

## ŠAULYS – NE DĖL REKLAMOS

S. Pūtvis taip pat yra davęs šaulio priesaiką, tačiau niekada to perdėm neakcentavo ir iš to reklamos sau nesidarė. „Nes niekada nenorėjau tapti gyvu paminklu proseneliui. Tai mane trikdė, ir stengiausi išvengti šito“, – priežastį atskleidžia Šaulių sąjungos ideologo provaikaitis.

Kol Stasys buvo jaunesnis, savotišku giminės ir šeimos atstovu buvo jo tėvas R. Pūtvis – savaime suprantama, kad Pūtvis šeimos atstovo šaulių aplinkoje reikėjo.

„Ir dabar dar stebina, kad kai kurie žmonės mane tapatina su Vladu Putvinskiu-Pūtviu. Fizinis panašumas yra viena, bet mes – skirtingi žmonės, visiškai skirtingos ir mūsų veiklos: visada save laikiau architektu, o idėjiškai priklausau šaulių gildijai“, – sąsają su prosenelio išskeltomis idėjomis nubrėžė Stasys, priklausantis ir Vlado Putvinskio-Pūtvis klubui, kuris buria vieno iš Šaulių sąjungos įkūrėjų palikuonis, organizacijos atkūrėjus bei šaulius veteranus.

S. Pūtvis neslepia – 2023 metai jam ypatingi, nes šiemet minimos 150-osios Vlado Putvinskio-Pūtvis gimimo metinės, o ir prabėgus tiek laiko garsusis jo prosenelis prisimenamas, gerbiamas, šauliškumo idėjos išgyvena aukso amžių.

„Manychiau, kad Vlado Putvinskio-Pūtvis išskeltos idėjos, pilietiško žadinimas ir jo įkurta Šaulių sąjunga ypač svarbi šiuo metu, Rusijos agresijos akivaizdoje. Susitelkimas ir piliečių dalyvavimas pasipriešinime, piliečius vienijanti, tautinė patriotinė ideologija būtina tautos išlikimui. Tai šiandien išskirtinai svarbu. Be Putvinskio, mano supratimu, daugiau niekas nieko panašaus ir nesukūrė“, – įsitikinęs S. Pūtvis.

Jis neabejoja, kad kiekvienam piliečiui derėtų paskaityti Vlado Putvinskio-Pūtvis raštus. „Turint tokią ideologinę bazę, ja privalu naudotis. Ir tai svarbu ne tik Šaulių sąjungai, tai svarbu kiekvienam Lietuvos piliečiui, ypač kai dabar tiek daug kalbama apie pilietiško ugdymą ir jo svarbą“, – priduria pašnekovas.

Paklaustas, ar norėtų šiandien susėsti su savo proseneliu ir pasikalbėti, S. Pūtvis sako tokios iliuzijos neturintis. „O dvasiškai ryšį su juo jaučiau nuo pat vaikystės visada, nes tai, ką jis sukūrė ir paliko, giliai manyje yra įskiepyta, ir jau niekada nuo to nepabėgsiu. Tas vidinis ryšys su juo egzistuoja nuolat“, – sako Vlado Putvinskio-Pūtvis provaikaitis. x



# ŽMOGUS GRĖSMĖS AKIVAIZDOJE



TEKSTAS: Dovilė Pukertaitė

NUOTRAUKA: asmeninis  
Dovilės Steponavičienės  
archyvas

# 6

**Akistata su grėsmėmis – ne toks jau retas reiškinys žmogaus gyvenime. Grėsmės gali kilti iš daugelio šaltinių ir supti mus kiekvieną dieną: fizinės, ekonominės, socialinės, informacinio saugumo ir kibernetinės. Pastaruoju metu pajutome vieną didžiausių grėsmių, kurią tik gali pajusti žmogus, – karo grėsmę. Pasimetimas, baimė, daug skirtingų jausmų, galvoje padrikos mintys. Kaip žmogus reaguoja į pavojų ir kaip**

**sau padėti grėsmės akivaizdoje, kalbėjomės su psichologe Dovilė Steponavičiene, turinčia ilgametės patirties konsultuojant vaikus ir jų tėvus, vedant grupinius mokymus, padedančius įveikti stresą, nerimą bei įtampą.**

1. Psichologė Dovilė Steponavičienė.

**Dovile, kokios pirmos natūralios žmogaus reakcijos įvyksta stojus akistaton su grėsme?**

Susidūrę su didele grėsme, dideliu pavojumi žmonės reaguoja skirtingai. Vieni sustingsta, kiti užima kovines pozicijas – nori kovoti, eiti nugalėti, atlikti žygdarbius, tretį – bėga. Bet koku atveju, kiekvieną užplūsta adrenalinas, kuris skirtingai paveikia žmogų.

**Kaip valdyti stresą? Gal yra kokių nors pratimų, kuriuos žmogus gali atlikti ir taip palengvinti savo išgyvenimus?**

Įsivaizduokime situaciją. Sėdi ramiai, žiūri televizorių ar užsiimi sau įprasta veikla ir staiga, būnant ramiai, ištinca grėsmė. Tokiu atveju gali ištikti didelis šokas. Kaip grįžti į save?

Iš pradžių imame tapšnoti per visas savo kūno dalis, mėginame suvokti aplinką, kurioje esame, susikoncentruoti į tai, kur esame, ką matome, ką girdime, ką užuodžiame, ką galime paliesti. Ramiai ir trumpai pakvėpuojame ir imamės veiksmų. Prieš imdamiesi veiksmų turime grįžti į save, dabarties akimirka, nes ištikti baimės ir panikos, didelė tikimybė, priimsime visiškai neracionalius sprendimus.

Žinoma, yra pratimų, kurie gali padėti patyrus didelį stresą išeiti iš sunkių būsenų. Visų pirma, labai svarbu yra ramus ir gilus kvėpavimas. Vienas pirmųjų pratimų gali būti piršto sekimas. Reikia priešais save ištiesti dešinėsios rankos pirštą ir stebėti piršto galiuką. Tuomet lėtai pirštą vesti į vieną šoną, į kitą šoną ir visada sukongcentruoti dėmesį į jį. Pirštą kelti aukštyn, leisti žemyn. Atliekant šį pratimą galva nejuda, juda tik akys. Tą patį pakartoti su kairiąja ranka.

Kitas pratimas, kurį rekomenduočiau, būtų toks: reikia atsigulti ant nugaros ir purtyti visą kūną. Purtyti galvą, rankas, kojas. Taip pat galima atsistojus energingai trepsėti, purtyti rankas, kojas, daryti savimasažą – tapšnoti visą kūną.

Visuomet, kaip ir minėjau, svarbu ramus kvėpavimas. Netgi kratydami kūną galime ramiai, giliai kvėpuoti.

Dar vienas pratimas, kuris nereikalauja didelių pastangų, bet yra labai veiksmingas, tai savo kvėpavimo sekimas. Uždedame vieną ranką sau ant pilvo, kitą – ant krūtinės. Įkvėpiame į pilvą, įkvėpiame į krūtinę. Trumpam sulaukome kvėpavimo ir iš lėto išpučiame orą iš pilvo, tada iš krūtinės. Jaučiame, kaip pakyla ranka su pilvu, paskui pakyla ranka ant

krūtinės, iškvėpiant išsileidžia oras iš pilvo ir galiausiai iš krūtinės. Toks ramus gilus kvėpavimas turėtų trukti apie 10 minučių. Kaip sakau, tai yra paprastas, bet auksinis būdas nusiraminti.

Galime atlikti pratimą, kuris skatina giluminį poilsį. Turėtume atsigulti ant grindų ir tiesiog savo dėmesiu pereiti visas kūno dalis. Dėmesį nukreipti į savo kairiąją pėdą, dešiniąją pėdą – įkvėpti ir iškvėpti. Dėmesį nukreipti į dešiniąją klubą, kairiąją koją. Tą patį padaryti su kita kūno puse. Nukreipti dėmesį į pilvą, skrandį, vidaus organus. Dėmesį nukreipti į krūtinę, į kaklą, veidą, galvą. Dėmesį nukreipti į visą kūną. Giliai įkvėpti ir iškvėpti. Stebime kūno pokyčius. Galima įsijungti ramios muzikos ir dešimt minučių pagulėti, būna, žmonės po šio pratimo labai giliai užmiega.

Šiuos pratimus galima daryti kiekvieną dieną. Juos atliekant sumažėja baimė dėl ateities, pagerėja miegas, sumažėja agresija. Žmogus gražinamas į dabarties momentą ir jam pavyksta sugrįžti į save, atkurti ryšį su savimi. Žmonės, darantys šiuos pratimus, vėl atranda viltį, norą gyventi, jų savivertė pakyla.

**Ar galima išskirti, kad pagal amžių žmonės skirtingai reaguoja į grėsmes?**

Taip. Amžius gali būti rodiklis, kalbant apie žmonių reakcijas į grėsmes. Turime skaudų pavyzdį – karą Ukrainoje. Matome, kad vyresni žmonės nenori išvykti, keliauti, bėgti, slėptis, jiems atrodo netinkama, jie nenori palikti namų. Jauni žmonės reaguoja kiek kitaip. Jie nori apsaugoti savo vaikus, imtis veiksmų.

Tačiau, nepaisant pasirinkimų, vyresnio amžiaus žmonės gali patirti didesnę šoką, psichologinę traumą, nes jie fiziškai nėra tokie pajėgūs. Jaunas žmogus jaučiasi viską galintis.

Žinoma, kiekvieno žmogaus reakcijos priklauso nuo nervų sistemos. Kartais vyresni turi vidinės išminties, galvoja, kad aš tiek jau išgyvenau ir šitą išgyvensiu, kad ir kas benutiks, nieko baisaus nenutiks, jaunas dėl nepatyrimo gali labiau pasimesti.

**Jūsų paminėtas karas Ukrainoje. Jo kontekste kiekvienas pajutome sunkesnę emocinį krūvį. Ką reikėtų daryti tokioje situacijoje? Kokiais būdais padėti sau?**

Kiekvienas pajutome šoką, tačiau reikia nepamiršti, kad laimė didėja, kai ja dalijamasi. Natūraliai tokioje situacijoje dažnas įsisuka į neigiamas mintis, nerimą,

baimes, bet tikrai daugelis iš mūsų galime pasidalyti savo gerove, padėti žmonėms, kuriuos ištikusi neganda. Svarbiausia kažką daryti. Vienas būdų padėti sau – jaustis naudingam. Žmogus, kuris jaučiasi naudingas, atitraukia nuo negatyvių minčių ir tampa pagalbos dalimi. Kai padedi bėdos ištiktam, padedi ir sau.

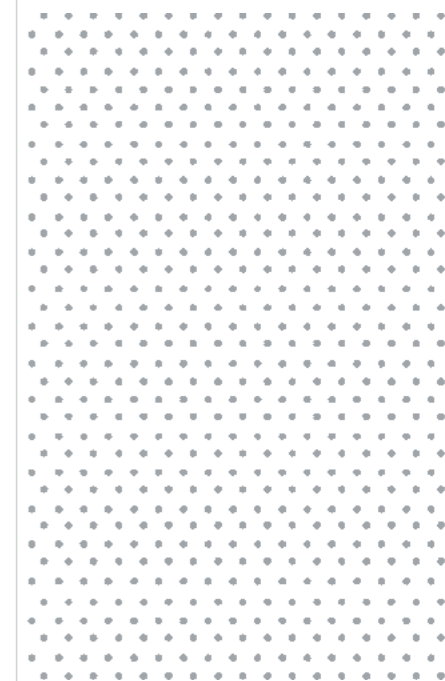
**Ar priklausymas organizacijoms, bendruomenėms gali paveikti žmogaus savijautą grėsmės akivaizdoje?**

Gali ir net labai stipriai. Žmogus, kuris priklauso bendruomenei ar organizacijai, jaučiasi ne vienas. Kai esi apsuptas bendraminčių, suvoki, kad gali daug daugiau padaryti, būti stiprus, kaip kumštis, susidoroti su slegiančia situacija. Bendruomenės gali pagelbėti, kai yra sunku.

**Kokias grėsmes dažniausiai jaučia žmonės?**

Grėsmės yra įvairios, tačiau galima išskirti pagrindines, kurios kasdien gali mus supti. Baisiausias dalykas yra netekti artimo žmogaus. Antra grėsmė, kuri stipriai sukrečia, – netekti partnerio, skyrybos. Paskui eina tokios grėsmės kaip baimė netekti darbo, pajamų. Tačiau didžiausia grėsmė ir baimė – žmonių netektis.

Karas buvo būtent ta grėsmė, kuri atima viską. Ir aplinkinių gyvybę, ir sukelia realią grėsmę tavo paties gyvybei, iš tavęs atima ir namus, ir darbą – netenki visko, kas ir yra žmogui baisiausia. x





# KVARTALINIŲ STULPELIAI: KAIP JAIS PASINAUDOTI PASIKLYDUS

1

## TEKSTAS IR NUOTRAUKA:

Eduardas Klimenka,  
Gabrielius E. Klimenka  
#Išgyvenimo\_akademija\_KlimEndka

1. Kvartalines stulpeliu galima pasinaudoti norint rasti kryptį ir išeiti iš miško.

**Išgyvenimo mokymuose paprastai sakoma, jei pasiklydai, bet radai miško kvartalinės stulpelį, būsi išgelbėtas. Iš šaulių tenka išgirsti bandymų paaiškinti, kaip orientuotis pagal kvartalines, tačiau, jeigu šio klausimo paklausiamas paprasto piliečio, dažniausias atsakymas: „Kažkaip galima orientuotis, tačiau nežinau kaip.“ Tad trumpam ir stabtelėkime prie šio klausimo.**

**Jei jau pasiklydai ir nebeišeina susiorientuoti, tuomet priėjęs kvartalinę liniją, net jei neradai stulpelio, visada eik ja, anksčiau ar vėliau kvartalinė linija tave išves iš miško.**

## KAM SKIRTI KVARTALINIŲ NUMERIAI

Turbūt kiekvienas miške esame matę stovinčių stulpelių su skaičiais. Kartais šie stulpeliai būna betoniniai, kartais mediniai, neretai galima pastebėti tiesiog ant medžio kabančią metalinę lentelę. Ant lentelės gali būti užrašyti keturi skaičiai, o jei tai kraštinė miško dalis – tik du. Mat visi didesni valstybiniai miškai yra padalyti kvartalais ir kiekvienas jų turi savo numerį. Šie ženklai padeda orientuotis miškininkams ir gaisrininkams, kurioje miško dalyje jie yra.

Kvartalinių stulpeliai stovi ant proskynų susikirtimo. Kai kurie, pamatę proskyną, mano, kad tai yra miško kelias, tačiau iš tiesų tai miškininkų iškirstos 4 metrų pločio miško kvartalinės linijos. Jos kertamos tam, kad būtų lengviau orientuotis miške, kartais jomis naudojamos išvežant medieną. Dar viena kvartalinių paskirtis – mažinti gaisro plitimą, nes atsiradusi brėža neleidžia ugniai taip greitai plisti.

## KAIP TAI VEIKIA TEORIŠKAI

Teoriškai miško kvartalinės linijos yra visada kertamos šiaurės–pietų ir vakarų–rytų kryptimis. Praktiškai viskas yra kiek kitaip, bet apie tai vėliau. Dabar mums svarbu suprasti ir įsiminti, kad kvartalai yra numeruojami – jų kampuose įkasami stulpeliai su skaičiais. Teoriškai mažiausias kvartalo numeris yra šiaurės vakarų pusėje.

Išgyvenimo mokymuose paprastai sakoma, kad reikia vadovautis tokia taisykle: gretimų kvartalų numeriai didėja iš vakarų į rytus ir iš šiaurės į pietus. Pavyzdžiui, ant kvartalinės užrašyti tokie skaičiai: 1, 2, 13, 14. Kampas tarp mažiausių skaičių rodo į šiaurę, o tarp didžiausių – į pietus.

Šiuo atveju 1 būtų nukreiptas į šiaurės vakarus, 2 – į šiaurės rytus, 13 rodys pietvakarius, o 14 – pietryčius.

Taigi, teoriškai viskas atrodo gražu ir paprasta, tačiau pažvelkime į praktinę kvartalinių stulpelių pritaikymo pusę.

## KAIP TAI VEIKIA PRAKTIŠKAI

Pirmoji bėda ta, kad teorinė kvartalinių stulpelio orientavimo pagal pasaulio kryptis sistema aktyviai buvo naudojama seniau, prieš kokius keturiasdešimt metų. Šiais laikais šios sistemos nebesilaikoma. Taigi, jei radai senovinį stulpelį, tikėtina, kad jo kraštinės yra suorientuotos pagal pasaulio kryptis (čia derėtų pridėti žodėlį *maždaug*, nes net ir tais laikais, kai sistema buvo aktyviai naudojama, azimuto nesilaikyta griežtai, tad kryptys būdavo apytikslės). Jei radai naujai pastatytą stulpelį, greičiausiai jis ženklins kvartalinių numerius ir tiek, pagal jį nesusiorientuos, kur kokia pasaulio kryptis.

Kita bėda, net jei radai seniau statytą kvartalinės stulpelį, tikėtina, kad skaičiai ant jo bus nusitrynę ir jie niekuo tau nepadės. Čia svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad dalį stulpelių sulaužo chuliganai, tad jei priėjai kvartalinių susikirtimą, ne faktas, kad rasi stulpelį.

Taigi, kaip galima pasinaudoti kvartalinės stulpeliu norint rasti kryptį ir išeiti iš miško? Čia padės namų darbai. Kvartalinių stulpeliai tikrai gali padėti, jei prieš kelionę į mišką išsityrinėsi žemėlapij ir įsiminsi, kur kokia kvartalinė yra. Galima pasibraižyti miško planą, taip lengviau įsiminsi miško teritoriją, galėsi geriau orientuotis, o pasiklydęs – „atsiklysti“. Galų gale, jei nepavyksta atrasti kelio, stulpelio numeris padės paskambinus pagalbos telefonu 112, tuomet gelbėtojai konkrečiai žinos tavo lokaciją.

Kitas būdas, padėsiantis grybaujant nenusigrybauti, tai įsidėmėti, prie kurio kvartalo pradėjai savo pasivaikščiojimą po mišką. Mažas patarimas:

grybaudamas lik toje pačioje kvartalinėje arba naudokis gretimomis. Miškuose kvartalinės linijos paprastai nebūna ilgesnės nei kilometras, tad jei naudosi keturis greta esančius miško kvartalus, turėsi bent kelis kvadratinus kilometrus grybaujamo ploto, o tai daugiau, nei reikia mėgėjui. Neberasdamas krypties, tačiau laikydamasis vieno arba keturių kvartalų principo, net ir klaidžiausiame miške tiesiai žygiuodamas greitai išėsi į kvartalinę, o joje pajudėjęs viena ar kita kryptimi rasi kvartalinių stulpelį, kuris padės susigaudyti, kurion pusėn sukti, kad grįžtum į pradinį tašką.

Jei jau pasiklydai ir nebeišeina susiorientuoti, tuomet priėjęs kvartalinę liniją, net jei neradai stulpelio, visada eik ja, anksčiau ar vėliau kvartalinė linija tave išves iš miško. Tik svarbu pasirinkti reikiamą kryptį. Kokią kryptį rinktis? Jei nežinai, kurioje vietoje yra būtent šie miško kvartalai, tuomet kryptis reikšmės neturi, tiesiog visada judėk ta pačia kryptimi. Anksčiau ar vėliau prieisi kelią. Jei radai kelią, iš jo nebeišsuk, nes keliai visada atveda prie gyvenviečių, jei kelių nėra, tuomet judėk kvartalinė linija nenukrypdamas nuo pasirinktos krypties.

Artėja grybavimo sezonas, tad primename, kad grybaujant reikia stebėti ne tik grybus, bet ir aplinką. Todėl atvažiuavęs grybauti, uogauti ar pramogauti visada pažiūrėk, kokiame kvartale esi, nes pasiklysti yra lengva, tačiau gali būti sudėtinga „atsiklysti“. x

# KOVINIS DRONAS SWITCHBLADE 600



Skrydžio laikas  
**40+ min**



Elektrooptika  
**2 stebėjimo kanalai: dieninis  
ir termovizualinis**



Skrydžio greitis  
**112 km/h**



Veikimo nuotolis  
**40+ km**



Vadovavimo valdymo kanalai  
**Skaitmeniniai, apsaugoti – šifruoti.  
Atsparūs elektroninės kovos  
priemonių poveikiui**



Paskirtis

**Naikinti sunkiąją techniką. Bepiločio orlaivio kovinė dalis yra prieštankinės raketos Javelin FGM-148 atitikmuo.**

# ETIKA IR ETIKETAS KARINIŲ KONFLIKTŲ METU



# 8

TEKSTAS IR NUOTRAUKA:  
Valdas Kilpys

1. Vakarų šalių kariuomenėse kiekvieno kario gyvybė yra svarbi.

**Be etinių susitarimų neegzistuoja jokios visuomenės. Tačiau etiketo, kaip etikos dalies, reikšmė kinta. Luominėje, feodalinėje visuomenėje ji buvo reikšminga, dabar, regis, sumenko. Kyla klausimas, kokia etiketo įtaka ir svarba autoritarinėje visuomenėje, karo metu? Kokios okupantų nežmoniško elgesio Ukrainoje priežastys?**

## KONTEKSTAS

Pradėkime nuo to, kad be tarpusavio susitarimų neegzistuoja jokia civilizuota visuomenė. Nuo valstybės valdymo iki elementarių tarpasmeninių santykių – visur reikia tam tikrų taisyklių. Suprantama, galima teigti, kad viską reguliuoja teisinės nuostatos, tačiau ir jos turi gerokai gilesnį – paprotinį, etinį pagrindą. Teisė tik racionaliau, aiškiau ir detaliau fiksuoja ir įgyvendina tai, kas slypi žmoguje nuo praamžių.

Net jei kalbame apie buitinius dalykus, tarkime, kai viešosiose vietose tenka praeiti pro duris, vairuoti automobilį ar vykti viešuoju transportu, reikalingas aiškus supratimas, kad be „vidinių taisyklių“ [etikos] – nė iš vietos. Kitaip konfliktas užprogramuotas.

Nuo pirmųjų žingsnių po nepriklausomybės atgavimo buvo juntamas poreikis atsikratyti sovietinio susvetimėjimo, nepagarbos ir net niekinimo palikimo. Tai nelengvas procesas, kuriam reikia laiko, tačiau, regis, pasitikėjimas artimu, orumo supratimas ir pagarba vienas kitam po truputį atgyja ir stiprėja. Ypač pavojaus akivaizdoje, žinant, kas dedasi Ukrainoje. Juk, kad ir kaip bepasuksi, jei okupanto batas peržengs mūsų valstybės sieną, turime būti pasirengę susidurti su pačia brutaliausia blogio forma.

Regis, kalbėti apie [asmeninę ir kolektyvinę] etiką susidūrus su atėjūnais iš Rytų netenka. Tai jiems svetima. Verta pasigilinti, kodėl taip nutinka...

## INDIVIDUALUS LYGMUO: EI, TU

„Neužsiimkite moralizavimu“, „mums svarbu rezultatas“, „gyvename XXI amžiuje“, „per daug sureikšmini“ – tokie ir panašūs pasiteisinimai skamba tuomet, kai *geltosnapiui* jaunuoliui padarau pastabą, kad per anksti pradeda tujinti.

Ne veltui sakoma, kad viskas prasideda nuo detalių. Ar tai būtų jaunųjų šaulių stovykla, ar televizijos laida, ar tiesiog skirtingo amžiaus, išsilavinimo, pareigų žmonių bendravimas – visur reikalingas taktas ir supratimas, kad tujinti galima tik atsiklausus. Nepaisant to, kad šauliai vadina save šeima, nevalia sekti lygybės ideologija. Nes ji – iš mums svetimo pasaulio.

Tujinimas tarpusavio santykius daro panašius į sovietmečiu galiojusį visuotinį kreipinį „draugas“ [ru. *tovarišč*]. Tai institucionalizuotas, nuasmenintas, lygiava grįstas ir nieko nereiškiantis familiarumo mėgdžiojimas.

Tie, kurie supranta rusiškai, okupantų šalyje filmuotuose vaizdo įrašuose [ypač iš karinių struktūrų] visuomet girdės tik „tu“ su nenusakomu kiekiu keiksmazodžių.

Primityvus atvirumas podraug su standartizuotu familiarumu yra tiesiausias kelias tarpusavio santykių biurokratijimo, galiausiai, chamizmo link.

## KOLEKTYVINIS LYGMUO: EI, BAUDŽIAUNINKAI

Niekas nėra apdraustas nuo neapykantos persunktos komunikacijos. Kai tai įgauna kolektyvinį pobūdį – dera laukti neapykantos išsiliejimo realiam gyvenime. Konfliktas užprogramuotas. Ukrainos atveju viskas baigėsi karu. Ne vienas analitikas pabrėžia, kad prieš prasidedant aktyviai konflikto fazei visuomet pradžioje yra skatinama neapykantos kalba arba yra įjungiamas propagandos variklis, kuris etinių normų iš principo nepripažįsta.

Etika ir iš jos kylantis etiketas yra vienintelis apsidraudimo būdas kalbant ne tik apie žmonių bendravimą, bet ir bendradarbiavimą bei tarpusavio sutarimą. Kaip to pasiekti?

Pirmiausia, tarpusavio pagarba. Kiekvienas žmogus savaip orus ir nėra jokio pasiteisinimo bandant jį niekinti ar padaryti vienu iš didelio mechanizmo „varžtelių“. Juk būtent toks mąstymo modelis yra būdingas Rusijoje, kur atskiro žmogaus gyvybė yra niekinė. Nuo Antrojo pasaulinio karo, kur vokiečių kariai baisėjosi eilėmis ant kulkosvaidžių ugnies varomais sovietų kariais, iki Bachmuto puolimo – kariavimo modelis nesikeičia. Bandoma laimėti kūnų skaičiumi.

Tik išankstinio palankumo nuostata, pagarba kuria sėkmingą tarpusavio bendravimą, supratimą ir suartėjimą. Lygiateisiškumas nėra ir negali būti lygiava. Tai tik simptomas, bet jis gali slėpti mirtiną ligą.

## KARO REIKALAI: GAL NUPJAUNAM GALVĄ?

Dažnas akyklai stebi įvykius Ukrainoje. Karo pradžioje būta itin brutalių karo nusikaltimų. Ypač garsiai nuskambėjo Bučos istorija. Po Kyjivo priemiesčio išvadavimo miestelio gatvėse ir viešosiose vietose buvo rasta daug nužudytų žmonių kūnų. Kai kuriems iš jų buvo surištos rankos. Iš viso rasta mažiausiai 280 kūnų, o Vakarų pasaulis pradėjo kaltinti Rusiją vykdančią genocidą.

Socialiniuose tinkluose [ypač „Telegram“] vis pasirodo nežmoniškų sušaudymų,

prievartavimų ir kitų karo nusikaltimų vaizdų. Regis, pagrįstai galima teigti, kad iš Rusijos atėję okupantai drauge atsinešė ir visą karo nusikaltimų „kultūrą“, kuri šiurpina vakariečius. Kur jos šaknys?

Kai šalyje įsiviešpatauja savivalė ir nelieka būdų, kaip atkurti pusiausvyrą, žmonės ieško būdų, kaip atsilyginti tuo pačiu, t. y. griebtis nesantaiką eskaluojančio keršto. Manipuliatyviai skatinamas autoritariniam elitui reikiama kryptimi jis tampa pakankama priežastimi apkaltinti kaimynus nebūtais dalykais. Jie geriau gyvena ir tiesiog tvarkingiau tvarko valstybę, gauna paramą iš mūsų priešų ir t. t. Nuosavoje valstybėje vyraujanti tinkle, korupcija, nepagarba asmeniui lieka antrame plane.

Kalti dėl nesėkmių tampa visi, tik ne pats. Randasi didelis ir sunkiai suvaldomas noras plėsti, žudyti, naikinti. Kai tiek asmeniniu, tiek kolektyviniu lygmeniu neįdiegtas pagarbos ir savivarbos jausmas, tai pats gyvenimas virsta karu. Visų su visais. Tokiu atveju bene natūraliausias rezultatas: realus karas. Būtent tai ir nutiko Rusijai užpuolus Ukrainą.

## STABDYTI GYVULĖJIMĄ

Tikrai ne vienas yra skaitęs ar girdėjęs apie 1944-aisiais parašytą George'o Orwello politinės satyros kūrinį „Gyvulių ūkis“. Tuomet rašytojas galvoje turėjo Sovietų Sąjungoje beįsigalintį stalinizmą. Vienas iš jo pagrindinių bruožų yra privilegijuotųjų arba neliečiamųjų atsiradimas valstybėje. Jie sau suteikia nepažeidžiamumo statusą. Tokį turintieji žino, kad jiems leista daugiau, todėl rodo savo pranašumus, o išdrįsę kritikuoti dažniausiai baudžiami už pagrįstą kritiką.

Kitaip tariant, privilegijos yra pats jūliausias demokratinės lygybės siekiančių žmonių supriešinimo būdas. G. Orwello pasakytų, kad tai kelias gyvulėjimo link. Juo einant kalbos apie etiką yra tik nereikalingas burnos aušinimas, nes ugdomi vis autonomiškesni ir už nieką neatsakingi individai, kuriems šauliškumo idėjos ne tik svetimos, bet ir iš esmės nesuprantamos. Taip gimsta visų karas su visais.

Vienas iš galimų būdų užbėgti už akių tokiems procesams yra užmirštos mandagumo kultūros gaivinimas. x

# PRIEŠO PERVERTINIMO IR NUVERTINIMO FENOMENAS: KAIP MITOLOGIZUOJAME PRIEŠIŠKAS PAJĖGAS

TEKSTAS: Gabrielius E. Klimenka  
NUOTRAUKA: Valdas Kilpys

SPAUDOS,  
RADIO IR  
TELEVIZIJOS  
REMIAMO  
FONDAS

# 9

Ten, kur karas, ir propaganda, ten, kur propaganda, ir mitologija. Šie trys elementai visada eina kartu ir vienas kitą papildo bei sustiprina. Iškart dera pastebėti, kad kalbėdami apie tokią mitologiją neturime omenyje senųjų mitų, kuriais buvo nusakoma sakralioji tikrovė, čia kalbama apie (ne)sąmoningai atsiradusius mitus, panašesnius į tai, ką vadiname urbanistinėmis legendomis (angl. *urban legends*). Šie modernūs mitai neturi tikslo papasakoti šventą istoriją, bet siekia nusakyti menamą

įvykį arba realybės neatitinkančią ir melagingą istoriją apie asmenį ar jų grupę. Nepaisant to, tam tikri mitologiniai elementai veikia ir tokio pobūdžio pasakojimuose. Paprastai tokie mitai skleidžiami apie priešą. Čia siekiama įvairių tikslų, pavyzdžiui, to, kad priešas paprastai pozicionuojamas su blogio jėgomis, leidžia jį sumitinti ir taip jį nuvertinti; priešas skleidžia melagingą informaciją apie savo galią, tad yra tikimybė, kad tai paveiks besiginančiosios pusės moralę.

## PRIEŠAS – NE ŽMOGUS

Nuo pat žilos senovės priešas būdavo apibūdinamas kaip ne žmogus. Jam suteikiami gyvulio, demono ar kito padaro savybės. Teigta, kad jis valgo vaikus, gyvena urvuose, elgiasi taip, kaip paprastai nesielgia normalus žmogus. Jis – *kitokybė*. Jei tai *kitokybė*, tuomet su juo galima elgtis kitaip nei su žmogumi, pavyzdžiui, be jokios sąžinės graužaties nužudyti.

Vienas iš senovinių mitų tikslų buvo legitimumo suteikimas įvairiems pasaulyje egzistuojantiems reiškiniams, įvykiams, elgsenai, požiūriams ir pan. Karo atveju mitologizuotas priešas paverčiamas kažkuo kitu, bet kuo, kas nėra žmogus. Ką tai duoda besiginančiojo sąmonei? Kiekvienas supranta, kad kito žmogaus nužudymas yra didžiausias blogis, o gyvulio nugalabijimas – ne. Tad, jei priešas nėra žmogus, vadinasi, jo nužudymas neužtraukia jokios moralinės atsakomybės, jį žudydama nedarau nuodėmės, o kartais net priešingai – tai būna laikoma dorybe. Kiekvienas esame girdėjęs apie Kryžiaus karus. Juose krikščionys be jokių moralinių dilemų žudė musulmonus, nes jie nelaikyti žmonėmis. Tai buvo šetono tarnai ir gyvuliai, edantys krikščionių kūdikius ir niekinantys Kristaus kapą. Tokios mitologemos senovėje pasireikšdavo ir tuo, kad tarakonai būdavo vadinami kaimyninių tautų pavadinimais, pavyzdžiui, kai kuriuose Lietuvos regionuose tarakonai vadinti prusokais, tai buvo nuoroda į prūsus, nes iš ten ateidavo kryžiuočių pajėgos.

Tokios mitologemos egzistuoja ir dabar. Turbūt ne vienas, pamatęs Mordoro pajėgų darbus, ištarėme: „Gyvuliai!“ Su ne žmonėmis juos lyginame ir vadindami Mordoro vardu. Mordoras – tai iš Tolkieno pasaulio kylantis pavadinimas. Kai kurie „Žiedų valdovo“ gerbėjai mano, kad Tolkienas, rašydamas apie Mordorą (Viduržemės rytuose esantį kraštą, blogio įsikūnijimą), omenyje turėjo Rusiją. Tai abejotina sąsaja, tačiau mitologiniam mąstymui jos pakanka. Su ne žmonėmis Mordorą sieja ir raidės Z interpretacija. Z – tai, žinoma, zombiai. Zombis yra nemirėlis, kuris nebėra žmogus, nes tai yra nemąstanti būtybė, kurios nužudymas yra traktuojamas kaip apsauga nuo viruso. Mitologiniame mąstyme šie fantastiniai įvaizdžiai veikia kaip archetipiniai modeliai, sąmoniniu lygmeniu, tačiau tai nėra blogai, nes tokie jau yra mitinio mąstymo dėsniai. Jie suteikia moralinį legitimumą ir tauta gali tvirčiau priešintis.

## NUVERTINIMAS

Mitologizuotas požiūris į priešą gali padaryti meškos paslaugą, būtent –

nuvertinti priešą gebėjimus. Tai, kad priešas laikomas nužmogėjusiu arba net ne žmogumi, gali sąmonėje sukurti neįgalaus atlikti apmąstytus veiksmus gyvulio įvaizdį, o tai savo ruožtu nulemti priešą vertinimą. Mes viešojoje erdvėje nuolat matome, kaip Mordoro pajėgoms kas nors nepasiseka. Tai kažką atliekantį reikalus dronas nukalė, tai pasenusį sausą davinį valgo arba šarvinėse liemenėse vietoje apsauginės plokštės kartonas įdėtas.

Suprantama, kad tai komiškos situacijos, tačiau jos gali pateikti iškreiptą vaizdą. Tarkime, jei žiūrime „Youtube“ vaizdelius, nuolat matome, kaip žmonės kliūva, virsta, elgiasi neadekvačiai ir t. t., tačiau puikiai suprantame, kad tai ne kasdienės situacijos. Taip turėtume vertinti ir priešą. Regėdami komiškus vaizdelius, turime įsisąmoninti, kad jie nebūtinai atspindi visumą. Kaip ir bet kokiaje socialinėje grupėje, Mordoro pajėgose esama ir nevykėlių, ir rimtai parengtų padalinių. Jei susikuriame įvaizdį, kad priešas nevykėlis, tuomet susidūrę su juo realybėje galime būti nemaloniai nustebinti.

Komiškas priešų vertinimas yra geras, norint pakelti besiginančios pusės karių ūpą ir moralę, tačiau jis netinka rengiant strateginius gynybinius planus. Šiuo atveju reiktų žiūrėti ne į tai, kaip susimauna karinis vienetas, bet kokią taktiką, ginkluotę ar karinę techniką jis naudoja, koks jo pasirėngimo lygis ir padalinio dydis. Duomenys turi atspindėti realybę, o ne mitologizuotą komišką įvaizdį.

## PERVERTINIMAS

Kartais priešas yra nepelnytai pervertinamas ir tai kerta per besiginančios pusės karių moralę, valią bei ryžtą gintis. Ši sritis paprastai yra susijusi su priešų propagandos įdirbiu. Priešas bando rodyti savo galią, net jei jos realiai nėra, tačiau jei propaganda suveikia taip, kaip planuota, tuomet ji gali paveikti besiginančios pusės karių sampratą. Turbūt kiekvienas esame matę Mordoro parodomuosius ginkluotės reportažus iš serijos „аналогов в мире нет“ (liet. pasaulyje analogų nėra). Viena vertus, tokia propaganda siekiama pakelti *zombių* armijos ūpą, kita vertus, taip bandoma demoralizuoti užpultuosius.

Pervertinti priešą gali padėti ir asmenys, pas mus paprastai vadinami *vata* [pavadinimas vėlgį yra nuoroda į kažką nežmogiško]. Vata pasigauna kokį Mordoro propagandinį naratyvą ir jį tiražuoja socialiniuose tinkluose. Jei tai daro nuolat ir jo socialinis ratas neblokuoja, tuomet ilgainiui naratyvas pradeda atrodyti tikras ir įsėdęs galvon, sunkiai iš jos beišeina.

Kai tokių asmenų atsiranda visa grupė, tuomet pradeda sklisti nauji mitai apie priešą, jo galią, gėrį ir kitokias velnias, kurios su realybe nelabai ką bendro ir turi.

## MITOLOGIJAS KURIA NE VIEN PRIEŠAS

Priešų mitologizavimas nėra vien agresoriaus būdas pateikti melagingą informaciją apie priešą, juo naudojasi ir besiginančioji pusė. Net ir tai, kad mes savo karinę techniką vadiname grėsmingais vardais ar plėšrūnų pavadinimais, kuria tam tikrą mitologiniu mąstymu pagrįstą vertinimą. Senovėje kariai paprastai vadindavosi plėšrių gyvūnų vardais. To tikslas buvo priešų įbauginimas bei siekis persiimti šių gyvūnų galiomis. Tai, kad turime pėstininkų kovos mašiną „Vilkas“, rodo, jog jis vikrus ir pavojaingas daiktas. Tai, kad SOP turi „Aitvarus“ – rodo, jog jie nesugaunami. Net jei sąmoningai tokių dalykų neįvelgiame, šie archetipiniai modeliai veikia sąmoniniu lygmeniu. Jie gali įkvėpti ir sustiprinti mūsų karius, bet gali ir bauginti priešą.

Savos šalies mitologija paprastai skirta pakelti saviškių kovinę dvasią, bet čia esama pavojaus. Viena vertus, jau aptartas priešų nuvertinimas [per tris dienas paimsime Ukrainą, o štai nė velnio!], kita vertus, paaiškėjus, kad sava vyriausybė ar jos institucijos skleidžia propagandą, net ir gerąją, gali sukelti maištą tautoje ar karinėse pajėgose, nes niekas nemėgsta būti apgaulinėjamas, net jei tai ir šventas melas. Ir tiesa ta, kad bet kokia propaganda yra susijusi su melu, o melas yra daugumos modernių mitologijų pagrindas.

## PROPAGANDOS TIKSLAS – KURTI MODERNIĄ MITOLOGIJĄ

Mitologija, nesvarbu, ar senovinė, ar šiuolaikiška, yra stiprus ginklas. Tinkamai ją panaudojus gali laimėti karą arba demoralizuoti priešą, uždegti kovinę dvasią arba ją palaužti. Apskirtai kalbant, vienas iš propagandos tikslų – kurti modernią mitologiją. Viena vertus, tai naudojimas jau aptartais archetipiniais modeliais, kurie leidžia susitapatinti su mitologiniais elementais, juos atpažinti ir suvokti, kita vertus, modernioji mitologija daro poveikį visuomenei per sąmonę. Kas svarbu šioje situacijoje asmeniui, kuris nėra tas, kas kuria mitologiją? Svarbu suvokti, kad visą gaunamą informaciją reikia tikrinti, ugdyti kritinį mąstymą bei nepasiduoti net pačios geriausios žinios emociniam poveikiui. Svarbu blaiviai žvelgti į visa, kas vyksta, filtruoti visą gaunamą informaciją ir tą informaciją, kurią pats skleidžiu. Pasidalijęs viena, rodos, nekalta mitologizuota žinute, galiu padaryti milžinišką poveikį, tad čia svarbu atkreipti dėmesį į tai, kuo dalijuosi. x

# SLĖPTUVĖS: KĄ DERĖTŲ ŽINOTI? III DALIS

**Toliau tęsiame pasakojimą apie slėptuves. Šiame straipsnyje aptariamos konkrečios techninės charakteristikos, dydis ir reikalingos priemonės. Remtasi suomių atsakingų institucijų patirtimi ir oficialiais dokumentais. Tikimės, kada nors turėsime ir lietuviškų analogų.**

## SLĖPTUVĖS SUDĖTIS

Prie įėjimo į slėptuvę gali būti įrengiamas laikinas arba stacionarus tambūras, kuris skirtas pirminei ateinančių dezinfekcijai, apiplovimui ir pan. Ši patalpa užtikrina netiesioginį susisiekimą tarp lauko ir slėptuvės. Taip neleidžiama į patalpą patekti kenksmingoms medžiagoms. Šios patalpos dydis turi būti ne mažiau kaip 2,5 kvadratinio metro, o dažniausiai daroma 4 kvadratinio metro dydžio.

Kelias nuo įėjimo durų iki pagrindinės slėptuvės patalpos turi būti pritaikytas riboto judrumo asmenims, kad juos būtų galima nunešti neštuvais arba neįgaliojo vežimėliu. Išėjimo iš slėptuvės durys ar liukas turi atsidaryti į patalpos vidų, kad užgriuvus pastato konstrukcijoms jas būtų galima atverti. Avariniam pabėgimui gali būti naudojamas 800 x 1200 milimetrų koridorius, apskaičiuotas 25 kN/m<sup>2</sup> [2,5 tonos į 1 kvadratinį metrą] griūtės apkrovai.

Slėptuvėms iki 135 kvadratinio metro ploto perėjimai ir koridoriai turi būti ne siauresni nei 1,2 metro, o ties durų angomis > 0,9 metro. Šalia arba priešais apsaugines duris esančios sienos neturi būti mūrinės, kad sugriuvusi siena nesudarytų kliūčių atidaryti duris ir praeiti.

Virš durų turi būti įrengiamos sustiprintos konstrukcijos (griūtės apkrova priimama 25 kN/m<sup>2</sup> – 2 500 kg/m<sup>2</sup>), kurios papildomai apsaugo duris nuo užvertimo nuolaužomis. Aukštiems pastatams griūtės apkrova apskaičiuojama papildomai.

Slėptuvėje turi būti ne tik įėjimo, bet ir bent vienas evakuacinio pasišalinimo maršrutas. Evakuacijos keliai turi būti orientuoti vienas nuo kito skirtingomis kryptimis. Evakuacijos koridorius turi baigtis už griūtės zonos. Griūtės zona nusidriekia atstumu, kuris lygus trečdaliui [1/3] pastato aukščio.

## SLĖPTUVIŲ SPECIFIKA

Standartiniai evakuacinės avarinės angos matmenys – 600 mm x 800 mm arba 700 mm x 1 200 mm. Angos uždarymo konstrukcija turi būti išardoma, o aplink angą esantis gruntas turi būti lengvai iškasamas ir neužšalantis.

Kiekvienam asmeniui slėptuvėje turi būti ne mažiau kaip 0,75 kvadratinio metro pagrindinės slėptuvės patalpos ploto. Jeigu yra žinomas pastate dirbančių ar gyvenančių asmenų skaičius, tuomet nesunkiai galima apskaičiuoti, kokio dydžio slėptuvė turi būti šiame pastate.

Dėl atsparumo vibracijai ir smūgiams pertvaros ir sienos neturi būti mūrijamos, o sienos ir lubos neturi būti tinkuojamos. Leidžiama paviršių išlyginimą atlikti betono pagrindu pagamintu skiediniu. Slėptuvės sienos, lubos ir grindys gali būti išklotos plytelėmis, jei to reikia įprastam naudojimui. Plytelės klijuojamos vibracijai atspariais klijų mišiniais.

Šilumos ir hidroizoliacijos turi būti įrengiamos iš išorinės konstrukcijos pusės. Slėptuvės eksploatacijai taikos metu viduje yra reikalinga sumontuoti akustinę ar kitą minkštą pažeidžiamą apdailą, o atsiradus poreikiui slėptis, šios medžiagos turi būti demontuojamos per 72 valandas. Slėptuvės vidaus apdaila turi būti įrengta iš gerai prisitvirtinančių dangų arba dažomos. Kiliminės dangos turi būti demontuojamos. Betono paviršiai turi būti padengti impregnatais, neleidžiančiais susidaryti betono dulksms.

TEKSTAS IR BRĖŽINIAI:  
Kęstutis Ščevinskas

Slėptuvės patalpų aukštis turi būti ne mažesnis nei 2,3 metro. Slėptuvės aukštis po perdangos sijomis ir vamzdžiais turi būti ne mažesnis kaip 2,0 metrų.

## SLĖPTUVĖS ĮRANGA IR PRIEMONĖS

Slėptuvė turi būti pritaikyta apsaugai ne mažiau kaip 3 dienoms, o slėptuvėms, iš kurių vykdomos valdymo operacijos, apsauga turi būti numatyta 10 dienų. Slėptuvėje turi būti siekiama palaikyti +10...+25 °C temperatūrą.

Tualetų skaičius nustatomas kiekvienam 20 kvadratinio metro slėptuvės plotui min. 1 vnt. 0,7 kvadratinio metro dydžio. Didėjant slėptuvės plotui, tualetų skaičius proporcingai didinamas kiekvienam 20 kvadratinio metro plotui pridėdam po vieną tualetą. Įprasto naudojimo metu gali užtekti ir mažiau stacionariai įrengtų tualetų, todėl slėptuvės panaudojimo priedangai metu įrengiami mobilūs sauso, šaldančiojo ar kito tipo tualetai, kuriems nereikia vandens ir nuotekų, o visa įranga (pertvaros, praustuvai, unitazai, pisuarai ir kt.) sumontuojama per 72 valandas.

Prie pagrindinės slėptuvės patalpos arba joje numatoma apie 2 kvadratinio metro dydžio maisto gamybai skirta patalpa arba zona, kurioje turi būti įrengta mikrobangų krosnelė, šaldytuvas ir vandens šildytuvas. Slėptuvėje turi būti numatyta vieta atsarginio vandens talpykloms. Kai slėptuvėje nėra veikiančio vandentiekio, tai joje turi būti galimybė laikyti tiek vandens, kad būtų bent 40 litrų vandens, tenkančio vienam kvadratiniam metrui patalpos. Jei slėptuvėje yra įrengtas vandentiekis, reikiamas vandens kiekis turi būti ne mažiau kaip 15 litrų/m<sup>2</sup>.

Vėdinimo įrangai skiriama apie 4 kvadratiniai metrai ploto arba 1,5 kvadratinio metro vienai vėdinimo sistemai. Kai slėptuvės patalpa viršija 135 kvadratinio metro plotą, turi būti numatyta pirmosios pagalbos patalpa, kuri būtų ne mažesnė kaip 6 kvadratinio metro ploto. Vėdinimo sistemos oro tiekimas įrengiamas už pastato griūtės zonos.

**Kelias nuo įėjimo durų iki pagrindinės slėptuvės patalpos turi būti pritaikytas riboto judrumo asmenims.**

Slėptuvės patalpoje esančiai ventilacijos, vandens įranga, elektros skydinei ir slėptuvės specialioms priemonėms turi būti įrengta rakinama atitvara, kuri gali būti iš vielos tinklo ar pan., kad prie įrangos nepatektų pašaliniai asmenys.

Dūmai iš slėptuvės šalinami per avarinio išėjimo angą, koridorių ar liuką, atsižvelgiant į slėptuvės dydį, formą ir gaisro apkrovą. Slėptuvės perdangoje negali būti įrengiamos angos. Visos angos, tarp jų ir vėdinimo įrangai, įrengiamos sienose.

Slėptuvėje turi būti įrengta techninė sistema arba telefono punktas, kuriame būtų galima naudotis mobiliaisiais telefonais.

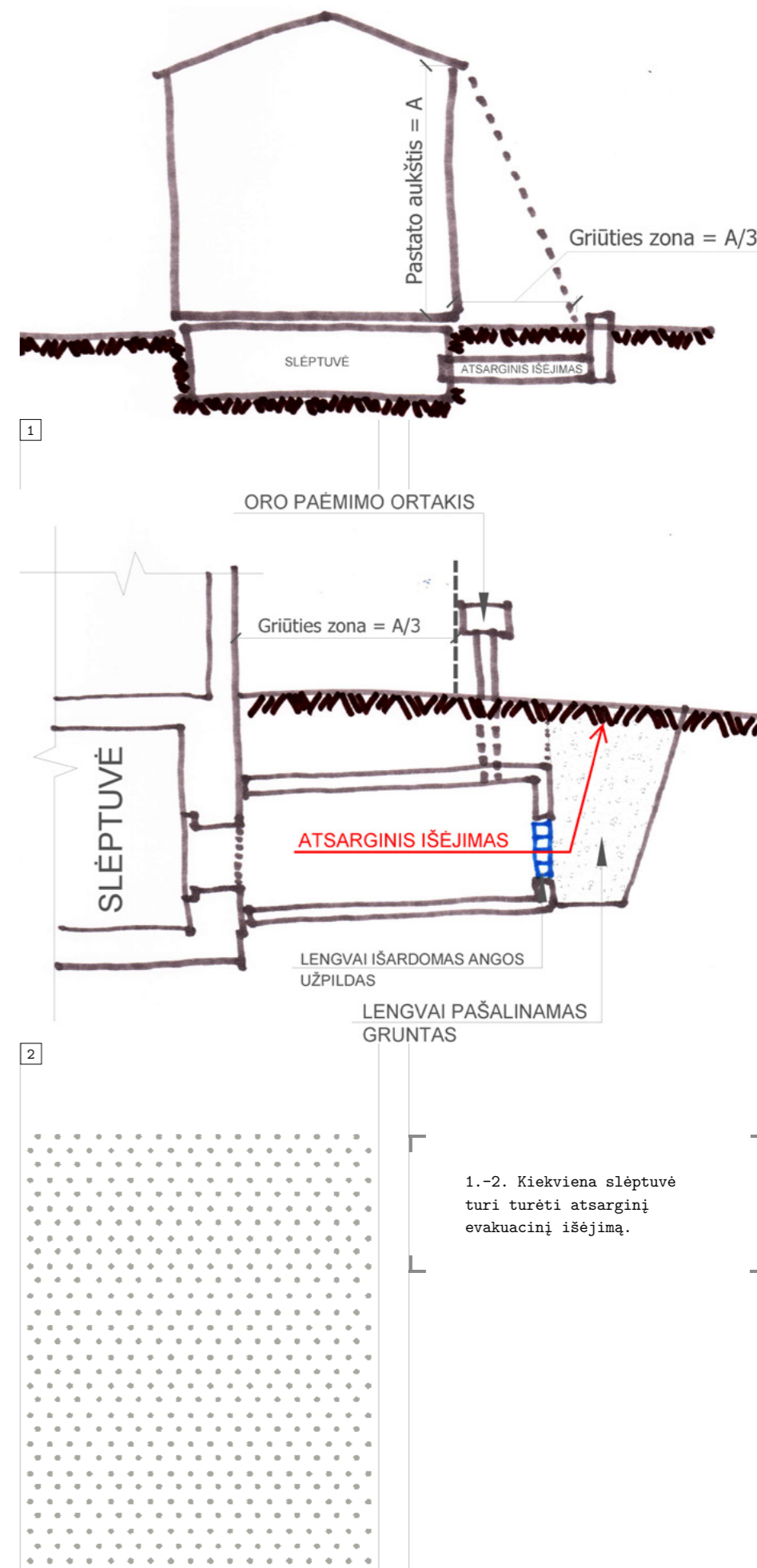
Slėptuvės parametų apskaičiavimo pavyzdys: pastatas yra 4 100 kvadratinio metro ploto, tuomet pagrindinė slėptuvės patalpa turi būti ne mažesnė kaip 82 kvadratinio metro [2 proc. nuo bendro ploto]; įrengiami 5 vnt. tualetų; apskaičiuotas didžiausias asmenų skaičius yra 108, kai vienam žmogui skiriamas 0,75 kvadratinio metro plotas; slėptuvėje laikomo vandens kiekis 15 l/m<sup>2</sup>, kai yra vandens įvadas, tad minimalus laikomas tūris būtų 1 230 litrų; atliekų konteineriai sudaro 1/3 vandens tūrio, tai būtų 410 litrų.

## EKSPLOATACIJA IR PATIKRINIMAS

Suomijoje gyventojų slėptuvių būklės įvertinimą ir naujų slėptuvių naudojimo pradžios patikras atlieka tinkamai apmokyti asmenys. Valdžios institucijos yra atsakingos už statybos leidimų išdavimo procedūrą ir galutinę slėptuvių patikrą.

Visi aukščiau išdėstyti slėptuvių įrengimo principai gali būti lengvai pritaikomi ir Lietuvoje įrengiamoms slėptuvėms.

Už Suomijos rekomendacijų vertimą iš suomių kalbos dėkojame architektams Tumui Mazūriui ir Gintarui Čaikauskui. x





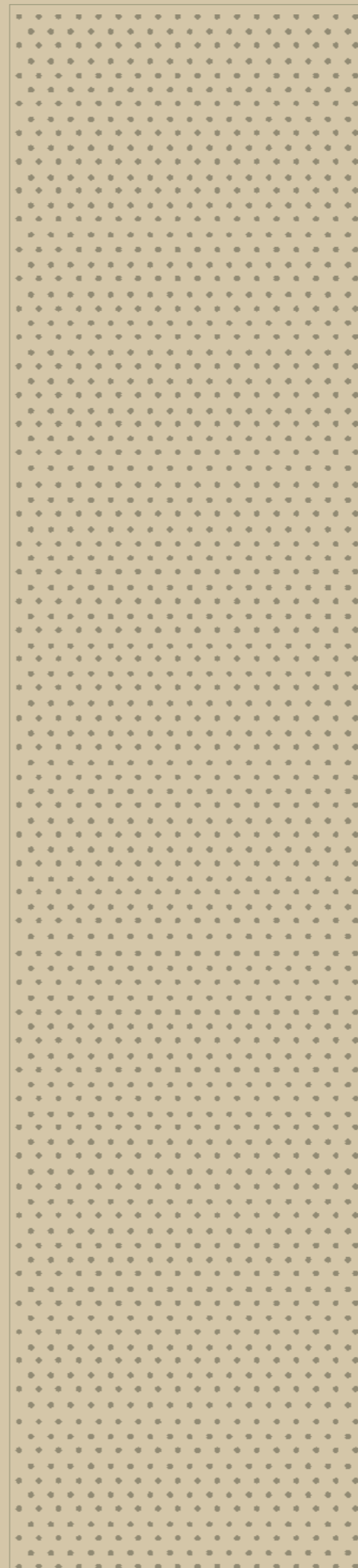
1

# LAURA GAIDELYTĖ: „KĄ IŠMOKSITE, ANT PEČIŲ PER PRATYBAS NEŠTI NEREIKĖS“

TEKSTAS: Dovilė Pukertaitė  
NUOTRAUKA: Valdas Kilpys

1. Laura Gaidelytė.

Įstojusi į Šaulių sąjungą Laura susidomėjo taktinės medicinos tema, lankė paskaitas ir kursus, kurie ją nuvedė toliau tobulintis į KASP, o vėliau ir į skubiosios medicinos pagalbos specializacijos ir Slaugos lyderystės magistrantūros studijas. Nė neketinusi savo gyvenimo sieti su medicina, Laura jau vedė ne vienus taktinės medicinos kursus šauliams. Tad niekada negali sakyti niekada.



Kodėl pasirinkote mokyti kitus?

Tai atkeliavo iki manęs kaip greitas ir naujas pasiūlymas, kuris buvo ir baisus, ir įdomus. Man teko garbė dirbti su patyrusiu ir šauniu kolega A. Vizgirda, kuris motyvavo ir skatino pamėginti mokyti kitus. Pasirodė, kad kartą pamėginus norisi daugiau ir daugiau.

Kokios buvo mintys prieš pirmąją savo paskaitą?

Pamenu, pirmoji paskaita buvo Taktinės pagalbos nukentėjusiam mūšyje atskiros dalys (galvos trauma, lūžiai). Buvo visko – nuo realaus drebulio iki šilumos ir šalčio bangų, drebančio balso ir nuolatinio vaikščiojimo. Ir, žinoma, kaipgi be minčių: „Ką aš čia po galais veikiu?“ Tikrai nerimavau, kad nei manęs kas klausys, nei girdės, nei norės tai daryti. Bet viskas buvo gerai. Ir pirmieji mokymai tikrai nebuvo paskutiniai.

Labiausiai pasisekė mokymai? Kas lemia jų sėkmę?

Tai darbas su jaunaisiais šauliais. Iš jų gautas grįžtamasis ryšys iš tiesų suveikė kaip degalai varikliui. Ir tikriausiai tai, kad buvo stiprus jų noras išgirsti bei 100 procentų įsitraukti į nurodomą veiklą, leido ir man pasitikėti savimi, dar labiau patikėti tuo, ką darau. Tai vadinu tikrąja mokymų sėkme – abipusė nauda. Na, ir, žinoma, gerai praleistas laikas.

Frazės, kuriomis motyvuojate šaulius?

Ką išmoksitė čia, ant pečių per pratybas nešti nereikės.

Neabejoju, kad gyvenime susidūrę su tam tikra situacija nė vienas nenorėtumėte pasakyti sau: „Velnias, gaila, kad nesimokiau.“

Situacija, kuri kursų metu išmušė iš vėžių?

Greičiausiai tai visos situacijos, kai ima kursantas ginčytis, nors ir yra neteisus, tačiau nepriima neigiamo atsakymo. Arba kolega, gal ir nenorėdamas, bet perima tavo paskaitos vedimą. Anksčiau dar buvo ši frazė: „Ai, šitą darėm kažkada, moku“, tačiau to nebesureikšminu ir mandagiai paprašau pademonstruoti, ką vis dėlto kursantas moka.

Kas sunkiausia instruktoriaus darbe?

Įsokti į tinkamą ritmą kalbant, nes to laiko vis per mažai atrodo tam, kiek norisi pasakyti. Ir, žinoma, kartais oro nepritrūkti [juokiasi].

Kalbant rimtai, visada buvo ir bus sunkiausia įtraukti žmones ir įrodyti, kad tai reikalinga. Tačiau įtraukus ir sudominus susiduriama su tuo, kad ir resursų mažoka viskam, ką norima parodyti ar išmėginti.

Didžiausia nesėkmė?

Praleistos progos mokyti ir mokytis, tobulėti, tačiau gyvenimas jau toks – paroje tik 24 valandos, o dienų irgi ribotai.

3 žodžiais apibūdinkite gerą instruktorių?

Koncentruotas, konstruktyvus, paprastas.

3 žodžiais apibūdinkite gerą mokinį?

Kantrus, reiklus, motyvuotas.

Juokingiausias nutikimas mokymų metu?

Dirbant su jaunaisiais šauliais pasitaikė per turniketų uždėjimo pratimą tokių entuziastų, kurie tiek įsijautė į sužeistojo vaidmenį, kad šauksmas skambėjimo visame miške, buvo vartotos tokios frazės kaip: „Manęs gyvo nepaimsit“, nes jaunas šaulys turėjo įsijausti į tam tikrą vaidmenį. Buvo iš tiesų smagu ir mačiau, kad tiek „sužeistieji“, tiek gelbėtojai gerai leido laiką ir kartu mokėsi.

Kaip dažnai instruktoriui pačiam reikia tobulinti savo žinias?

Nuolat. Kitaip sakant, tik pasitaikius galimybei. Net ir užrašų permetimas akimis, temų pasikartojimas daug ką lemia. x

+ Neabejoju, kad gyvenime susidūrę su tam tikra situacija nė vienas nenorėtumėte pasakyti sau: „Velnias, gaila, kad nesimokiau.“

# KARIŪNAI, ĮVEIKĘ AUKŠČIO BAIMĘ, „GIMSTA ORE“

TEKSTAS: Lina Vaitiekūnaitė  
NUOTRAUKOS: Eimantas Genys

*Airborne* – „gimę ore“ – taip sakoma apie tuos, kurie paleidžiami iš danguje skrendančio lėktuvo sklęsti parašutu žemyn. Tai tinka ir Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos kariūnams, kurie Divizijos generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokykloje įgytas teorines parašiutinio rengimo žinias įtvirtina praktiškai. Taip visi ketvirtojo kurso kariūnai šiais metais priėmė iššūkį – iš 400 metrų aukščio leidosi parašutu ir įveikė dar vieną savo baimę.



1. Šuoliu parašutu kariūnai „gimsta ore“.
2. Šiais metais visi ketvirtojo kurso kariūnai leidosi parašutu.
3. Sėkmingai baigus kursą įteikiami Lietuvos kariuomenės ženklai „Parašiutininko sparnai“.
4. Parašiutinis rengimas yra komandinis darbas, nes prieš šuolį grupės nariai vienas kitą patikrina, kad galėtų duoti komandą, jog viskas gerai.

# 12

## PATIRTI ĮSPŪDŽIAI NELEIDŽIA SUSTOTI

Jie sako, kad iššokus gal tik porą sekundžių kilo dvejonų, bet vėliau viskas pasikeitė, nes įspūdžiai besileidžiant buvo nepakartojami, ir tvirtina, kad šuolį parašutu mielai pakartotų, nes noras tai patirti tik sustiprėjo.

Kariūnų įspūdžiams pritaria ir kursui vadovaujantis Divizijos generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokyklos Parašiutinio rengimo centro viršininkas mjr. Audrius Miečius, kuriam, kaip sako, liko atlikti tik 100 šuolių iki 10 000-ojo „gimimo ore“. Todėl daugkartinio parašiutinio sporto turnyrų nugalėtojo ir prizininko, Lietuvos kariuomenės instruktoriaus patirtis ir įgūdžiai, patarimai padeda Akademijos kariūnams.

## MOKOSI BAIMĖS AKIVAIZDOJE

Karininkas patvirtina, kad beveik visada visi kariūnai ir iššoka: „Kartais būna išimčių, kai, pavyzdžiui, kuris nors jų saugosi, nes yra sportininkas ir nenori rizikuoti. Būna, kad bijoma aukščio, bet labai retai. Jeigu reikia, rengiame pokalbius: perduodame savo patirtį, asmeniškai kalbame, kad įveiktų šią baimę. Šiais metais to nereikėjo – visi buvo motyvuoti, visi tam pasiruošė ir iššoko.“

Kariūnai ir paskutinę minutę prieš pat išsiskleidžiant parašutui neįjunta baimės. „Šuolis nebūna netikėtas. Mes daug kartų imituojame veiksmus ant žemės, daug kalbamės. Kadangi kariūnai turi atlikti vieną veiksmą po kito, jų galvoje tai baimė ir vietos nebelieka – ji nustumiama, nes reikia galvoti, kaip taisyklingai atlikti veiksmus, neapvilti draugo ir panašiai“, – paaiškina mjr. A. Miečius.

„Grupėje atliekami vienas po kito suderinti veiksmai. Tai – komandinis darbas, nes prieš šuolį grupės nariai vienas kitą patikrina, kad galėtų duoti komandą, jog viskas gerai. Ir visi šie veiksmai yra tikri. Jeigu apvils draugą, jis ir tu pats atsidursite rizikingoje situacijoje, kils grėsmė netgi žūti. Psichologiškai reikia pasiruošti, kad to neįvyktų.“ Pasak instruktoriaus, tai yra tam tikra atranka, patikrinimas, kas geriausiai tinka kritinėse situacijose.

## LITUOVOS KARO AKADEMIJOS PROGRAMA

Lietuvos karo akademijoje įgyvendinama psichofizinio rengimo programa, kurios tikslas – išmokyti kariūnus veikti ekstremaliomis ir nekasdienėmis sąlygomis (baimės akivaizdoje), vadovaujantis principu „bijau, bet darau“.



2

Parašiutinio rengimo kursas, kurį baigia kariūnai, yra šios programos dalis.

Karininkas patikina, kad ji remiasi savanoriškumo principu, nes galvojant, kad tai privaloma, gali apimti baimė, kilti panika. Todėl kariūnai šuolius parašutu atlieka savanoriškai.

## VAINIKUOJA „PARAŠIUTININKO SPARNAI“

„Šuoliai iš tikrųjų yra sudėtingas, tęstinis darbas, – apibendrina parašiutinio sporto meistras. – Kariūnai susipažįsta tik su pradiniu šio rengimo etapu, tačiau vis tiek gauna ženkliuką, patvirtinantį, kad atliko šuolį parašutu, kurį gali nešioti ir juo didžiuotis.“

Sėkmingai „gimusį ore“ kariūnų šiame tradiciškai laukė „iššventinimas per minkštąją“ atsarginiu parašutu ir plieno

sparnai, segami prie krūtinės. Visiems kariūnams, baigusiems parašiutinio rengimo kursą, buvo įteikti Lietuvos kariuomenės ženklai „Parašiutininko sparnai“ ir Parašiutininko knygelės, kurias jie toliau pildys atlikę daugiau karinių šuolių. Kariūnai įsitikinę, kad jų tikrai dar bus. x

3



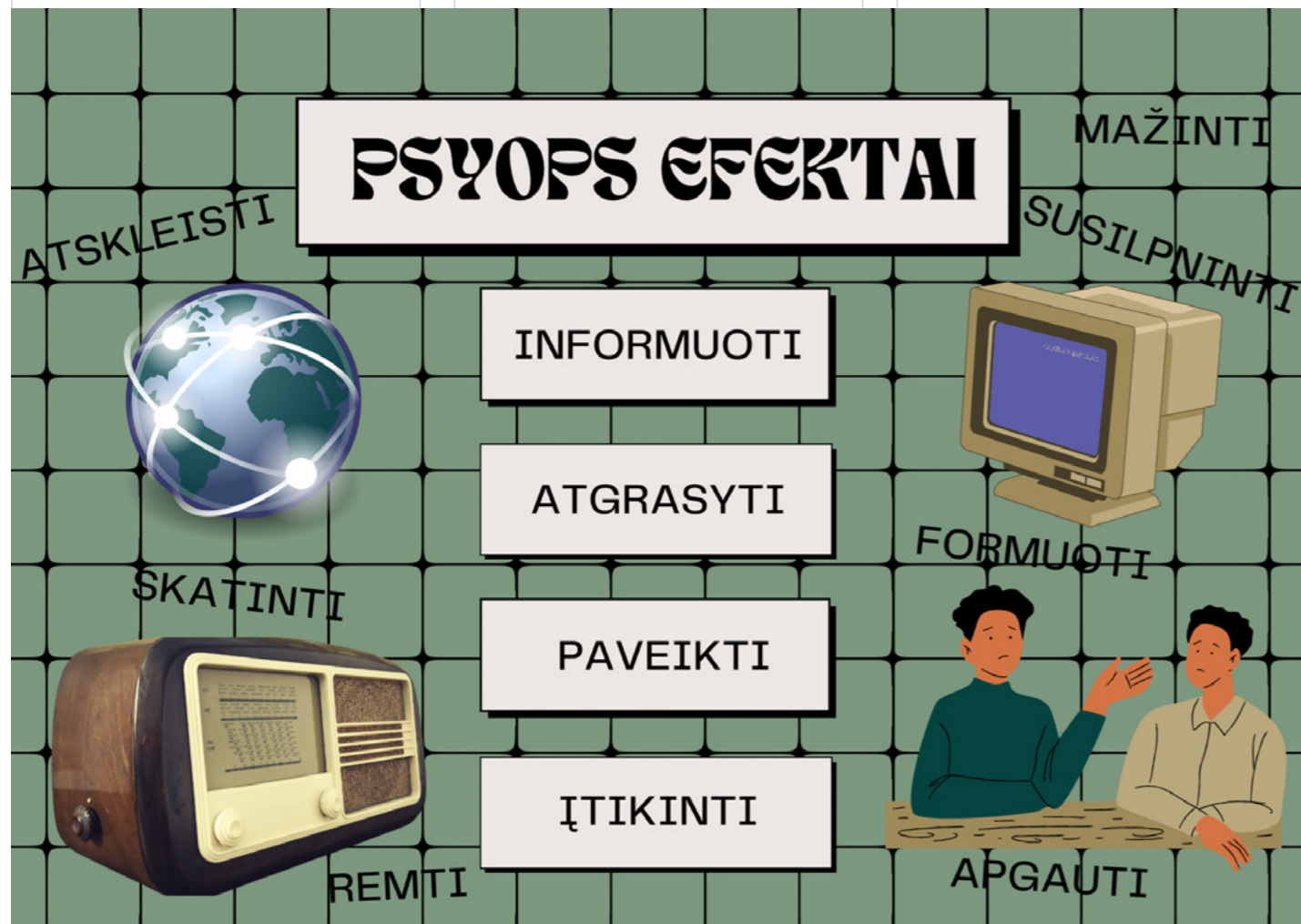
4





# PSICHOLOGINĖS OPERACIJOS: KAS TAI IR KAIP NUO JŲ APSISAUGOTI?

TEKSTAS: Andželika Blinovaitė



# 13

Psichologinė operacija [angl. *psychological operation*], dar kitaip žinoma kaip PSYOP, yra viena iš dažniausiai taikomų psichologinio karo priemonių regioniniuose ir lokaliuose konfliktuose, iš esmės tai yra viena iš informacinių operacijų sudedamųjų dalių. Psichologinėmis operacijomis gali pasinaudoti vyriausybės, korporacijos ar kitos grupės, siekdamos savo tikslų, dažnai pasinaudodamos žmonių baimėmis, išankstiniais nusistatymais ar pažeidžiamumu. Šio tipo operacijos kare yra naudojamos nuo senų laikų, tačiau šiuolaikinės technologijos jas leidžia taikyti platesnei auditorijai ir panaudoti efektyvesnes priemones. Žymus karvedys ir filosofas Sun Tzu psichologines

**Psichologinės operacijos gali būti orientuotos į tris pagrindines tikslines auditorijas: priešišką, draugišką ir neutralią.**

operacijas laikė karo menu, aiškindamas, kad gebėjimas manipuluoti informacija ir apgaulės naudojimas padeda nugalėti priešą jo neįtraukiant į karo veiksmus ir taip sumažinti ar net išvengti nuostolių. Lietuvos karo akademijos 2008 metais išleistame karybos enciklopediniame žodyne psichologinės operacijos sąvoka apibrėžiama kaip „taikos ar karo metu suplanuota veikla, taikoma, siekiant politinių ir karinių tikslų priešiškosios, draugiškosios ir neutraliosios visuomenės grupės nusistatymui ir elgesiui pakeisti. Apima strateginę psichologinę, psichologinio stiprinimo ir konsolidacijos psichologinę veiklą mūšio lauke“.

Taigi, galima pastebėti, kad psichologinės operacijos gali būti orientuotos į tris pagrindines tikslines auditorijas: priešišką, draugišką ir neutralią. Orientuojantis į priešišką tikslinę auditoriją yra siekiama susilpninti valią priešintis, o psichologinių operacijų, nukreiptų į draugišką auditoriją, tikslas yra stiprinti pasitikėjimą ir palaikymą, na, o orientuojantis į neutralią tikslinę auditoriją yra siekiama įgyti pasitikėjimą ir palaikymą. Vykdamas psichologines operacijas galima pasiekti įvairių efektų – nuo įtikinimo iki atgrasymo ar nuo apgaulės iki informavimo, galima pasiekti tiek vienijančių, tiek skaldančių visuomenę tikslų – viskas priklauso nuo to, kas yra operacijos formuotojas ir kokiais tikslais jas vykdo.

Psichologinės operacijos gali būti vykdomos įvairiais būdais: per radiją, televiziją, grafičius, skrajutes ar plakatus. Taip pat gali būti vykdomos ir veiksmais [angl. *psyacts*] per jėgos demonstravimą, karines pratybas, ginkluotės ar technikos parodas, piketus ir panašiai. Vienas iš pavyzdžių, kokiais būdais psichologinės operacijos buvo vykdomos ypač sėkmingai, yra Persijos įlankos karas, kurio metu buvo platinamos agitacinės skrajutės, kuriomis buvo siekiama paveikti

Irako karius ir priversti juos dezertyuoti. Šių skrajučių platinimui buvo panaudotos net raketos, artilerija ir aviacija. Taip pat šalyje veikė radijo stotys, kuriose buvo transliuojamos laidos, parengtos psichologinių operacijų specialistų. Manoma, kad tai padarė reikšmingą įtaką ir apie 70 tūkstančių karių pasidavė į nelaisvę, iš kurių dauguma pripažino, kad reguliariai klausydavosi radijo ir buvo skaitę agitacines skrajutes, kurios padėjo apsispręsti dėl dezertyavimo iš Irako kariuomenės.

Kitas psichologinių operacijų pavyzdys, kuris būtų artimesnis šių dienų aktualijoms, yra Rusijos karas prieš Ukrainą. Galima pastebėti, kad Rusija pradėjo vykdyti psichologines operacijas dar prieš pradėdama vykdyti agresiją prieš Ukrainą. Naudojamos žiniasklaida, televizija, socialiniai tinklai Rusija pradėjo skleisti naratyvą, skirtą paruošti visuomenę konfliktui, kuris buvo orientuotas į tai, kad rusai ir ukrainiečiai yra viena tauta. Vėliau buvo pereita prie kiek agresyvesnio naratyvo, kad Ukraina yra netikra valstybė, kuri nesugeba valdyti savo šalies ir išlaikyti savo valstybingumą. Na, ir galiausiai Rusija pradėjo vykdyti psichologines operacijas skleisdama naratyvą, kad Ukraina yra nacistinė valstybė ir kad dėl šios priežasties reikia tęsti karą su fašistais. Galima pastebėti, kaip Rusija pamažu keitė psichologinių operacijų tikslą nuo tarsi vienijančio abi tautas iki skaldančio ir kurstančio neapykantą. Vienas iš pagrindinių Rusijos psichologinių operacijų įrankių yra socialinė žiniasklaida ir socialiniai tinklai. Juose kuriant propagandą yra telkiamos prorusiškos bendruomenės, kurios vėliau yra supriešinamos su Ukrainoje protestuojančiais prieš karą. Iš esmės rusai, gyvenantys užsienyje, yra pagrindiniai Rusijos vykdomų psichologinių operacijų taikiny, o filosofijos esmė, kad „rusų pasaulis“ turi būti suvienytas išnaudojant kuo įvairesnes priemones. Galinga Rusijos vyriausybės žiniasklaidos kontrolė yra pagrindinis veiksnys, įgalinantis šalies psichologines operacijas. Nepaisant to, kad Rusijos psichologinės operacijos tam tikrais atvejais būna veiksmingos, svarbu paminėti ir tai, kad Ukraina taip pat aktyviai naudoja psichologines operacijas – nuo prezidento V. Zelenskio tautą vienijančių kalbų iki skrajučių, skatinančių pasiduoti Rusijos karius ir vaizdo klipų socialiniuose tinkluose vaizduojančių Rusijos karių žiaurumą.

Taigi, kyla klausimas, kaip apsisaugoti nuo psichologinių operacijų. Pirmasis žingsnis – gebėjimas jas atpažinti. Mokslininkai išskiria tris spalvas,

padedančias atpažinti psichologinių operacijų tipą. Baltosios spalvos kategorijai priskiriamos psichologinės operacijos, kurios yra skaidrios ir turi aiškų šaltinį. Jos paprastai naudojamos viešųjų ryšių ir informacijos sklaidos tikslais, kai siekiama informuoti, šviesti arba įtikinti tikslinę auditoriją. Baltosios psichologinės operacijos tikslas – ne apgauti ar suklaidinti tikslinę auditoriją, o suteikti jai tikslią informaciją. Pilkosios spalvos kategorijai priskiriamos psichologinės operacijos, kurios neturi aiškaus šaltinio, jomis siekiama sukelti dviprasmiškumą ar painiavą. Jos paprastai naudojamos siekiant paveikti tikslinės auditorijos sprendimų priėmimo procesą arba sukelti netikrumo jausmą. Pilkųjų psichologinių operacijų tikslas – priversti tikslinę auditoriją patikėti, kad pranešimas ateina iš kito šaltinio nei tikrasis. Na, ir trečiajai, juodosios spalvos kategorijai, priskiriamos psichologinės operacijos, kuriomis siekiama suklaidinti tikslinę auditoriją ir sukurti klaidingą suvokimą. Šio tipo psichologinės operacijos paprastai naudojamos siekiant demoralizuoti, diskredituoti priešininką arba sukelti chaosą. Juodųjų psichologinių operacijų tikslas – priversti tikslinę auditoriją patikėti, kad pranešimas ateina iš kito šaltinio ir kad pateikiama informacija yra teisinga, nors taip nėra. Svarbu pažymėti, kad juodųjų psichologinių operacijų naudojimas yra neleidžiamas pagal tarptautinę teisę ir laikomas Ženevos konvencijos pažeidimu.

Antrasis žingsnis norint apsisaugoti nuo psichologinių operacijų yra informacijos kvestionavimas. Kai susiduriate su informacija, kuri atrodo per gera, kad būtų tiesa, arba kuri nėra visiškai prasminga, skirkite laiko suabejoti. Ieškokite papildomų informacijos šaltinių, kad patikrintumėte, kas jums sakoma, ir būkite atsargūs dėl informacijos, kuri atrodo skirta sukelti stiprias emocijas arba pastūmėti jus tam tikram veiksmui. Trečiasis žingsnis – ugdyti kritinio mąstymo įgūdžius. Tai padės atpažinti psichologines operacijas ir joms atsispirti. Tai reiškia, kad reikia išmokti analizuoti informaciją, nustatyti šališkumą ir vertinti argumentus remiantis įrodymais ir logika. Ketvirtasis žingsnis yra šaltinių apsiribojimas. Apsiribojimas yra vienas iš būdų apsisaugoti, tai reiškia, kad reikia vengti tam tikrų svetainių ar naujienų šaltinių, taip pat būti atsargiems dėl informacijos, kuri yra bendrinama socialinėje žiniasklaidoje.

Psichologinės operacijos pasireiškia daugelyje mūsų kasdienio gyvenimo aspektų, todėl labai svarbu žinoti apie galimą jų įtaką ir apsisaugoti nuo jų neigiamo poveikio, kuris gali padaryti įtaką asmens autonomijai, visuomenės stabilumui ar net psichologinei sveikatai. x

# JŪROS ŠAULIAI TARPUKARIO LIETUVOJE

TEKSTAS: Romualdas Adomavičius

## ŠAULIŠKOS VEIKLOS PAGRINDAS

1919 metais buvo įkurta Lietuvos šaulių sąjunga, kuri pirmosios Lietuvos Respublikos metais (tarpukariu) išaugo į stiprią visuomeninę organizaciją, plėtojusią karinį rengimą, tautinę propagandą, sportinį lavinimą ir kultūrinę veiklą. Idėjinius šaulių veiklos pamatus klojo Vladas Putvinskis knygutėje „Kas tai yra šauliai“ rašęs, kad „šauliai nori duoti šimtus tūkstančių ginkluotų Tėvynės gynėjų, neatplėšiant jų nuo kasdienio našaus darbo. [...] jie nuo savo atsilsio atima porą valandų, kad susirinkus kur nors netoli, vadovaujant žinančiam kaimynui, pramokytų greitai laiku to, kas yra reikalinga žinoti ir mokėti kovoje su priešu. [...] Šauliai organizuojasi visai kitokiais pagrindais negu kariuomenė, pas juos nėra tiekimo aparato, nėra kazarmų. Jiems neduodamas užlaikymas ir alga, dagi ginklus jie perkasi savo lėšomis. [...] Šaulių svarbiausias uždavinys – gintis vietose. Užpuolus priešui, jie stoja pagalbon kariuomenei visu kuo galima: iš visų pusių, lyg gaisrui ištikus“.

1919 metų liepos 8 dienos susirinkime Kaune apibrėžtos kuriamos Šaulių sąjungos ideologinės nuostatos: „šaulių idėja – tais sveikas kūnas, aiški mintis ir tvirta Lietuvos piliečio sąmonė“. 1919 metų rugsėjo 15 dieną krašto apsaugos ministras Povilas Žadeikis patvirtino Lietuvos šaulių sąjungos įstatus.



1

1. Jūros šaulių būrio vadas jūrų leitenantas Povilas Julius Labanauskas.

Lietuvos jūrų muziejus

2. Jūros šaulių jachta „Šaulys“.

Žurnalo „Mūsų jūra“ 1939 m., Nr. 5-6 viršelis.

Tarpukariu pirmą kartą Lietuvos istorijoje buvo užsitikrintas valstybės priėjimas prie jūros kartu įgaunant galimybę vystyti savo jūrų uostą.

## LIETUVOS PRIĖJIMAS PRIE JŪROS IR ŠAULIAI KLAIPĖDOJE

1923 metų pradžioje, po Pirmojo pasaulinio karo, iš Vokietijos atimtame Klaipėdos krašte buvo įvykdyta ginkluoto sukilimo inscenizacija. Tuometis Lietuvos ministras pirmininkas Ernestas Galvanauskas priėmė slaptą sprendimą su Lietuvos kariuomenės ir šaulių pagalba užimti Klaipėdos kraštą. 1922 metų pabaigoje susiklosčiusi geopolitinė situacija signalizavo, kad Lietuvai nesiruošiama pripažinti suvereniteto teisių krašte, o svarbiausia Klaipėdos uoste. 1923 metų vasario 16 dieną, praėjus mėnesiui po „sukilimo“ operacijos, Tautų Sąjungos Ambasadorių konferencija pripažino Lietuvos suverenitetą Klaipėdoje su autonominėmis sąlygomis. Jos buvo nustatytos 1924 metų gegužės 8 dieną pasirašyta Paryžiaus konvencija. Klaipėdos krašte įsitvirtinant politiškai ir teisiškai pradėti organizuoti ir šaulių būriai.

Iš Klaipėdos krašto jaunimo draugijas vienijančios organizacijos „Santara“ narių po 1923 metų sausio „sukilimo“ įvykių buvo suformuotas šaulių skyrius, vadovaujamas Jurgio Brūvelaičio. 1923 metų kovo 18 dieną išrinkta XX Klaipėdos rinktinės pirmoji valdyba (pirmininkas Vilius Šaulinskas), gegužės 1 dieną oficialiai įsteigta XX Klaipėdos šaulių rinktinė, birželio 7 dieną – Klaipėdos šaulių būrys.

Šaulių sąjungos veikimas Klaipėdos krašte tarpukariu buvo menkas ir ribotas. Šauliai, skleidžiami lietuviškumo ideologiją, stengėsi veikti kultūriniais metodais – knygynai, lietuvių kalbos kursai, chorai, vaidinimai ir sporto klubai – kariniame rengime susiduriant su motyvuotų vietos narių trūkumu. Daugumą Klaipėdos krašto šaulių sudarė iš „Kauno Lietuvos“ atsikėlę valstybės tarnautojai.

Šauliškos visuomeninės veiklos plėtrai trukdė priešiška vietos vokiečių ir neretai etnokultūrinės lietuvininkų (klaipėdiškių) grupės priešikumas ar bent nepalankumas. Tokie svetimumo viskam, kas lietuviška, jausmai ypač sustiprėjo po 1933 metų Adolfo Hitlerio atėjimo į valdžią Vokietijoje ir revanšistinės politikos suaktyvėjimo.

## LIETUVOS SANTYKIS SU JŪRA IR JŪROS ŠAULIAI TARPUKARIU

Tarpukariu pirmą kartą Lietuvos istorijoje buvo užsitikrintas valstybės priėjimas prie jūros kartu įgaunant galimybę vystyti savo jūrų uostą. Nepaisant to, kad Klaipėdos kraštą integruoti į valstybės gyvenimą sekėsi gana sunkiai, Klaipėdos uosto prisijungimas vertintinas kaip vienas svarbiausių geopolitinių Lietuvos laimėjimų. Kad ir skamba labai simboliškai, jūrinis uostas Lietuvai yra vartai į Vakarų pasaulį. Galbūt tarpukariu valstybingumo pamatus grįsti ryšiais su Vakarais dar nebuvo savaime suprantama politinė orientacija, vis dėlto prekyba ir ekonomika aiškiai gravitavo į kuo glaudesnę santykį su Vakarais. Užtruko, kol buvo imtasi strateginės jūrinės politikos. Tik kardinaliai pablogėję prekybiniai santykiai su pagrindine partnere Vokietija (po 1933 metų) inspiravo Lietuvos valdžią imtis aktyvesnių veiksmų plėtojant jūrinę prekybą per Klaipėdos uostą ir kuriant savo jūrų laivyną. Visuomenėje pradėta vis garsiau komunikuoti apie santykį su jūra ir jos naudą valstybei. Ne veltui organizuota didžioji Jūros diena, skatintas buriavimo sportas, remtas jūrų skautų, ir panašūs visuomeniniai judėjimai. Buriavimo sportas matytas kaip viena iš priemonių sujūrinti šaulius ir visą tautą.

Paminėti politiniai ir geopolitiniai kontekstai mums padeda aiškiau įvertinti jūros šaulių veiklos aplinkybes. Ne tik



2

šauliški idėjiniai nuostatai, akcentuojantys „sportinį lavinimą“ ir „sveiką kūną“, bet ir valstybės raidos poreikiai skatino jūros šaulių atsiradimą. 1934 metų liepos 30 dieną Klaipėdos Dariaus ir Girėno šaulių būrio iniciatyva įvykusiame šaulių „jūrininkų“ (buriuojantys ir dirbantys laivuose) susirinkime nutarta įsteigti jūros šaulių būrį, kurio veikloje „[...] numatyta visų pirma kreipti dėmesio vandens sportui, laivybai ir laiviniams jūrų laivyno pratimams“. Šaulių jūrinio patyrimo ugdymui numatyta įsigyti buriinę jachtą „tokio tipo, kaip kad, paprastai, turima karo laivynuose“. Būrio veiklai sudarytas fondas, kuriam lėšas turėjo skirti XX Klaipėdos krašto šaulių rinktinės valdyba ir rėmėjai. Į jūros šaulių būrio vadovybę išrinkti Kristupas Plonaitis, Vladas Bakūnas ir J. Bindokas. Klaipėdos jūros šaulių būrys galiausiai įsteigtas 1934 metų rugpjūčio 21 dieną, tačiau dėl „priemonių“ (laivų) ir prisijungusių buriuotojų stokos savo veiklos neišplėtė.

Nuo 1935 metų jūros šaulių veiklai plėtoti aplinkybės formavosi palankesnės siejant tai su Lietuvos šaulių sąjungos reorganizacija ir sukarinimu, politiškai motyvuotu atsigrėžimu į jūrą. Įkurtas Lietuvos karinis jūrų laivynas su mokomuoju karo laivu „Prezidentas Smetona“ sutelkė jūrininkus ir visuomeninę į šaulišką veiklą. 1935 metais Klaipėdoje pradėto leisti marinistinio žurnalo „Jūra“ puslapiuose V. Bakūnas pristatė jūros šaulių idėją – „Vaikščiodami pajūriu, šautuvą ant paties pasikabinę ir vadindamiesi jūros šauliais – dar nebūsime jūros šauliais. Norėdami tokiais būti, jūrą turime ir pažinti, o ją geriausiai pažinti tai būti joje. [...] persiorganizavus Šaulių sąjungai bei pamažu tarpstant jūriniam sąjūdžiui, ir mūsų šauliai daugiau persisunks jūriškomis idėjomis ir netolimoje ateityje pradės siekti jas praktiškai įgyvendinti.“



Iki 1935 metų vasaros jūros šaulių būriui vadovavo būsimasis prekybinio laivyno kapitonas Juozas Kaminskas, vėliau – karo laivo „Prezidentas Smetona“ artilerijos karininkas Povilas Julius Labanauskas. Jis organizavo 1936 metų pradžioje vykusius jūrininkystės ir jūrų karo dalykų kursus jūros šauliams ir jūrų skautams. 1936 metų vasario 13 dieną įvyko iškilmingas kursų, į kuriuos susirinko per 60 jūros skautų ir šaulių, atidarymas. XX šaulių rinktinės vadas Klaipėdos krašto komendantas pulkininkas Raimundas Liormanas patikino, kad Šaulių sąjungos vadovybė davė sutikimą pirkti jūros šaulių praktikai laivą – burinę jachtą. Kursų vedėjas leitenantas P. Labanauskas pristatė kursų programą – karo ir bendroji jūrininkystė, navigacija, buriavimas ir vandens sportas. Praktika numatyta ant jūrų skautų jachtų, uosto tarnybinių valčių ir laivų, prekybinių laivų bei krante. Kursai rengti vieną kartą per savaitę.

Pavasarij vyko praktinė pamokos „karinėmis valtimis“ ant vandens ir karo laive. Padidėjus lankytojų skaičiui persikelta į Vytauto Didžiojo gimnazijos fizikos auditoriją, kur paskaitos vyko dukart per savaitę. Jūros šaulių būrio tarybai, be vadovo P. Labanausko, priklausė V. Bakūnas, Babiliauskas, H. Galvanauskas ir E. Liaupsinas. 1936 metų pavasarį jūros šaulių praktiniams pratimams vadovavo karo laivo viršila Petras Balkys. Iš viso pravesta 64 teorinės paskaitos ir praktiniai mokymai. Neturint savo laivo jūros būrio šauliai buvo siunčiami praktikuotis mažesnėse jūrų skautų jachtose ir į Lietuvos buriuotojų sąjungos buriavimo mokyklą Smiltynėje.

Buriavimo sportas tarp šaulių buvo nesvetimas ir toliau nuo jūros. 1933 metais Zarasų šaulių būrio nariai pasistatė burinį laivelį „Birutė“. Prie buriavimo sporto prisidėjo Šiaulių ir Alytaus šaulių būriai ir klubai. Organizuotos burinių laivų regatos Zaraso, Rėkyvos ir Daugų ežeruose. Žiemą entuziastai konstruodavo burines ledroges. 1940 metų pradžioje Lietuvos šaulių sąjungai turėjo būti perduota ir Klaipėdos paštininkų sąjungos 1939 metų pradžioje įsigyta „Hai“ tipo jachta „Nemira“.

**JACHTA „ŠAULYS“**

1936 metų rudenį R. Liormano rūpesčiu, pritarus Krašto apsaugos ministerijai, iš Latvijos geležinkelio vyr. gydytojo, patyrusio jūrininko dr. Grinupio buvo įsigyta sportinė burinė jachta „Laimdota III“. Jai suteiktas naujas pavadinimas – „Šaulys“. Didžiausios jachtos tarpukario Lietuvoje duomenys: ilgis – 17 metrų, stiebo aukštis – 23 metrai, grimzlė – 2,34 metro, burių plotas – 130 kvadratinį metrų, korpuso medžiaga – raudonmedis,

3. Jūros šaulių būrio įkūrėjas ir pirmasis vadovas jūrų kapitonas Juozas Kaminskas.

Lietuvos jūrų muziejus

4. Jūros šauliai praktiniuose plaukiojimuose Baltijos jūroje, 1939–1940 m.

Lietuvos centrinis valstybės archyvas

5. Jachta „Šaulys“ ir mokomasis karo laivas „Prezidentas Smetona“ Šventojoje, 1939–1940 m.

Lietuvos jūrų muziejus



3

4



5

įgulą sudarė 12–14 žmonių. Kai kurie techniniai privalumai: motoras, elektros apšvietimas, radijo aparatas. „Šaulys“ į Klaipėdą iš Rygos parplukdytas 1937 metų gegužės 13–17 dieną (plaukė P. Labanauskas, H. Galvanauskas, P. Balkys, E. Šaltis). Jachta pakrikštyta oficialioje ceremonijoje birželio 6 dieną Klaipėdos jachtų klube kartu paminint 1937 metų buriavimo sezono pradžią. Krikštatėviai – uosto direkcijos pirmininkas Balys Sližys ir Klaipėdos krašto gubernatorius Jurgis Kubilius su žmonomis. Sezono atidarymo plaukime į Juodkrantę jachta „Šaulys“ pasižymėjo kaip greičiausia, aplenkdamą kitas 12 jachtų. Nuo liepos vadovavimą laivui iš P. Labanausko, išvykusio tęsti jūrų karybos mokslų į Prancūziją, perėmė jūrų leitenantas Stasys Kuizinas, vėliau – H. Galvanauskas.

Su laivu plaukiota regatose Kuršių mariose ir jūroje, praktiniuose išplaukimuose. 1938 metų pavasarį R. Liormano pastangomis Klaipėdoje įsteigtas šaulių vandens sporto klubas „Bangūrys“. Jo komandoru ir jachtos „Šaulys“ vadu paskirtas Kristupas Plonaitis. Jachta „Šaulys“ sezono pradžioje šauliai atliko jūrų kelionę į Dancigą. Tarptautinėje regatoje, kuri vyko birželio 18–20 dienomis

Klaipėdoje ir Nidoje, savo grupėje „Šaulys“ laimėjo pirmąją vietą. Tų metų vasarą dar buvo surengtos kelios kelionės iki Palangos ir dalyvauta vietinėse regatose. Netekus Klaipėdos krašto 1939 metų kovo 22 dieną „Šaulys“ į Šventąją atplukdytas tik 1939 metų birželio pabaigoje, išgilinus uostą. Tą vasarą laivas aktyviai naudotas jūrų skautų ir šaulių buriavimo kursų praktiniams išplaukimams – atliktos dvi tolimesnės jūrų kelionės iki Liepojos ir Gotlando salos. Jachta „Šaulys“ lydėjo Jūros savaitės regatos Šventoji–Palanga, vykusios rugpjūčio 15 dieną, dalyvių jachtas. Prie šaulių buriuotojų veiklos 1939 ir 1940 metais Šventosios uoste prisidėjo karo laivo „Prezidentas Smetona“ vadovybė ir įgula. 1940 metų birželį jachta „Šaulys“ atiteko sovietams.

1939 metų pavasarį XX Klaipėdos šaulių rinktinė buvo likviduota, jos turtas perduotas sąjungai, o iš krašto pasitraukę lietuviai papildė kitų rinktinų gretas. „Klaipėdos rinktinė buvo brangiausias perlas Šaulių sąjungos vainike, – 1939 metais rašė istorikas Jonas Matusas. – Ji lietuviškai kultūrai duodavo pajūrinį atspalvį.“ 1940 metų liepos 11 dieną sovietai likvidavo ir Lietuvos šaulių sąjungą.

**JŪROS ŠAULIAI ŠIANDIEN**

Šiuo metu Lietuvos šaulių sąjungą sudaro dešimt rinktinų. Vakariniame Lietuvos pakraštyje susiformavo Vakarų (jūros) šaulių 3-ioji rinktinė, apimanti Palangos, Kretingos, Klaipėdos, Neringos, Šilutės ir Tauragės apylinkių savivaldybes. Kuriant tokį darinį istoriškai bandyta kurti rinktinę panašiose ribose, kokiose tarpukariu veikė XX Klaipėdos krašto šaulių rinktinė.

Rinktinės pavadinime atsiradusi jūros šaulių sąvoka lyg ir žymėtų jūrinės ambicijas, deja, šiuo metu tai daugiau geografinė nuoroda. Norėtūsi palinkėti, kad Vakarų (jūros) šaulių 3-iosios rinktinės šauliai atrastų ir jūrinę veiklą, galėtų remti ne tik Lietuvos kariuomenės sausumos, bet ir karines jūrų pajėgas. Fiziniam pasirėngimui, komandinėms treniruotėms ir valstybės saugumui veikimas jūroje šiandien yra ne mažiau svarbus nei buvo tarpukariu. „...vadindamiesi jūros šauliais – dar nebūsime jūros šauliais. Norėdami tokiais būti, jūrą turime ir pažinti, o ją geriausiai pažinti tai būti joje“. x

# LIEPA

**Liepos 2–3 d.** – 1933 metais įvyko pirmasis šaulių moterų visuotinis suvažiavimas, kurio metu buvo išrinktas Centrinis komitetas (pirmininkė – Marija Žmuidzinavičienė, nuo 1935 metų – vadė). Garbės pirmininke išrinkta Emilija Putvinskienė.

**Liepos 2 d.** – 1997 metais Lietuvos Respublikos Seimas priėmė „Lietuvos Respublikos Šaulių sąjungos įstatymą“.

**Liepos 4 d.** – 1610 metais Lenkijos–Lietuvos jungtinė kariuomenė ties Klušinu (Rusija) sumušė Maskvos kariuomenę.

**Liepos 5 d.** – 1958 metais Čikagoje įvyko pirmasis LŠS Tremtyje padalinių atstovų visuotinis suvažiavimas. Pirmuoju LŠST Centro valdybos pirmininku išrinktas Aleksandras Mantautas.

**Liepos 6 d. – VALSTYBĖS (LIETUVOS KARALIAUS MINDAUGO KARŪNAVIMO) DIENA.**

**Liepos 7 d.** – 1921 metais Lietuvos Steigiamasis Seimas priėmė pirmąjį Šaulių sąjungos įstatymą.

**Liepos 11 d.** – 1940 metais einantis Respublikos prezidento pareigas, Maskvos statytinis Justas Paleckis pasirašė įsakymą dėl Šaulių sąjungos likvidavimo.

**Liepos 13 d.** – 1261 metais žemaičių kariuomenė prie Durbės ežero (Latvija) sutriuškino jungtinę Kryžiuočių ir Livonijos ordinų kariuomenę.

**Liepos 15 d.** – 1410 metais ŽALGIRO MŪŠIO DIENA.

**Liepos 15 d.** – 1990 metais atgaivinta „Trimito“ leidyba. Pirmasis redaktorius – Gediminas Jankus.

**Liepos 17 d.** – 1933 metais Rytų Prūsijoje, prie Soldino (dabar – Lenkijos Respublika), perskridę Atlantą, žuvo legendiniai lakūnai Steponas Darius ir Stasys Girėnas.

**Liepos 17 d.** – 1920 metais Kauno 1-ajame (vėliau – V. Putvio) būryje buvo įsteigtas pirmasis sporto skyrius, kuriame buvo futbolo, krepšinio ir tautinių žaidimų sekcijos. Šaulės moterys prie skyriaus sudarė krepšinio ir lengvosios atletikos sekcijas.

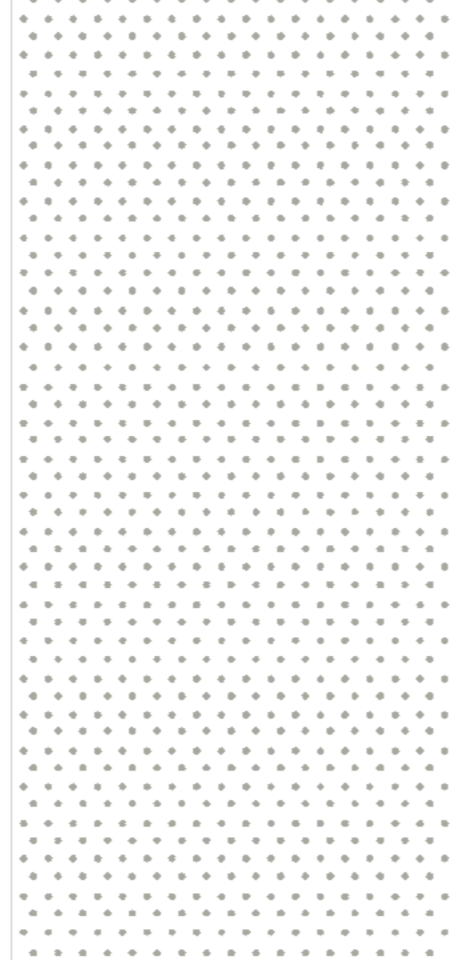
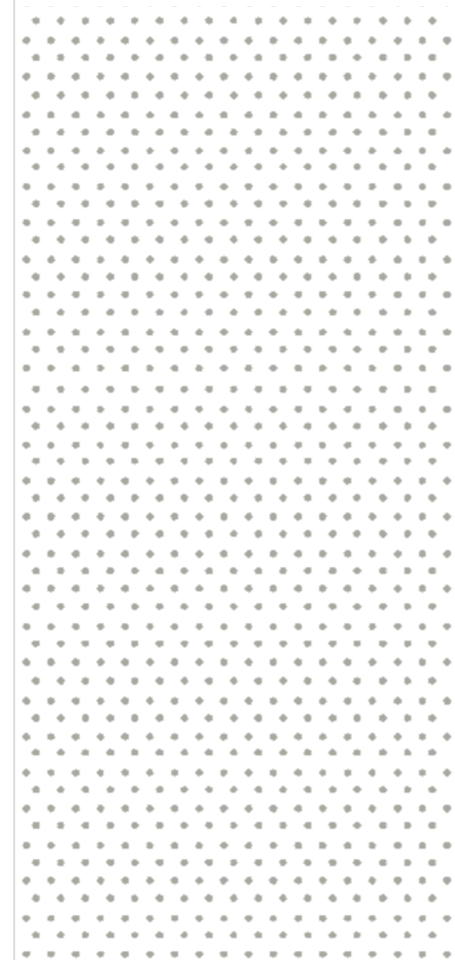
**Liepos 24 d.** – 1921 metais įsteigta Kėdainių šaulių rinktinė. Pirmasis vadas – kpt. Jonas Baltokas.

**Liepos 27 d.** – 1320 metais žemaičiai ties Medininkais (dabar – Varniai) sutriuškino Kryžiuočių ordino kariuomenę.

**Liepos 28 d.** – 1892 metais gimė legendinė Lietuvos žvalgė, aktyvi šaulė, Vytauto Didžiojo, Vyčio Kryžiaus, DLK Gedimino ir Šaulių Žvaigždės ordinų kavalerė Marcelė Kubiliūtė. Mirė 1963 metų birželio 13 dieną Vilniuje.

**Liepos 29 d.** – 1944 metais kovai su Raudonąja armija buvo įkurta Tėvynės Apsaugos Rinktinė (TAR).

**Liepos 31 d.** – 1991 metais sovietiniai omonininkai Medininkų pasienio poste nužudė 7 policininkus ir muitininkus.



PARODA BUS EKSPONUOJAMA IKI GRUODŽIO 17 DIENOS.

# ŽIRGAS – DAUSŲ PALLYDOVAS

Nuo liepos 5 dienos Vytauto Didžiojo karo muziejus kviečia susipažinti su žirgų laidojimo Lietuvoje papročiais naujausioje muziejaus parodoje „Žirgas – dausų palydovas“.



Parodoje „Žirgas – dausų palydovas“ pristatoma Pakalniškio kapinyno archeologinių tyrimų dokumentinė, kartografinė, ikonografinė medžiaga, o ją papildo autentiški eksponatai iš Vytauto Didžiojo karo muziejaus archeologijos rinkinio: rasti žirgų aprangos elementai, tarp jų žąslai, balnakilpės, tekstilės juostos, taip pat žirgo karčiai ir net kaulai.

**PARODOS RENGĖJAI:**

**Kristina Petrauskė,  
Asta Vasiliauskaitė,  
Gerarda Dručkuvienė.**



# TRIMITAS

IR PRIEŠ ŠIMTMETĮ SKAITYTAS



+  
Užsiprenumeruok  
„TRIMITĄ“ ir  
paragink kitą!

Žurnalas TRIMITAS leidžiamas kas mėnesį.

Žurnale TRIMITAS – šaulystė, karyba, istorija, kelionės, pasaulio pažinimas, išgyvenimo patirtys, lauko virtuvė ir galvosūčiai. Kiekvienam yra ką skaityti.

Žurnalą TRIMITAS galima užsiprenumeruoti Lietuvos pašto skyriuose ir internetu:

[www.zurnaluprenumerata.lt](http://www.zurnaluprenumerata.lt)  
[www.prenumeruok.lt](http://www.prenumeruok.lt)

Prenumeratos kaina:

12 mėn. – 20 eurų  
6 mėn. – 10 eurų  
3 mėn. – 5 eurai